

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**ULUSAL VE ULUSLARARASI VOLEYBOL
HAKEMLERİNİN KARAR VERME STİLLERİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sezai AÇICI

**Samsun
Mayıs-2019**

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**ULUSAL VE ULUSLARARASI VOLEYBOL
HAKEMLERİNİN KARAR VERME STİLLERİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sezai AÇICI

**Danışman
Doç. Dr. Mehmet ÇEBİ**

**Samsun
Mayıs-2019**

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Sezai AÇICI tarafından Doç. Dr. Mehmet ÇEBİ Danışmanlığında hazırlanan Ulusal ve Uluslararası Voleybol Hakemlerinin Karar Verme Stillerinin İncelenmesi başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından/...../..... tarihinde yapılan sınav ile Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

Üye:

Üye:

ONAY

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

...../...../.....

Prof. Dr. Ahmet UZUN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Ulusal ve Uluslararası Voleybol Hakemlerinin Karar Verme Stillерinin İncelenmesi konulu çalışmamın her aşamasında desteğini hissettiğim, çok değerli danışmanım Doç. Dr. Mehmet ÇEBİ'ye,

Tez çalışmamın istatistiksel analizinde bilgisini ve yardımlarını esirgemeyen, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Osman İMAMOĞLU'na,

Anket çalışmamda bana destek ve kolaylıklar sağlayan, Türkiye Voleybol Federasyonu Merkez Hakem ve Gözlemciler Kurulu Başkanı Aziz YENER'e,

Beni voleybolla tanıştıran bugünlere gelmeme vesile olan, Samsun voleybolunun önemli ismi ve benimde ilk antrenörüm olan İhsan ALEMDAR'a

Hayatımın tüm dönemlerinde yanımda olan ve dualarını hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve üzerimde emeği olan tüm büyüklerime,

Desteğini her an yanımda hissettiğim hayat arkadaşım ve eşim Meltem AÇICI'ya ve hayattaki motive kaynaklarım, biricik oğullarım Fırat ve Doruk'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

ULUSAL VE ULUSLARARASI VOLEYBOL HAKEMLERİNİN KARAR VERME STİLLERİNİN İNCELENMESİ

Amaç: Bu araştırmanın amacı Türkiye Voleybol Liglerinde görev alan Ulusal ve Uluslararası Voleybol Hakemlerinin karar verme stillerinin bazı değişkenlere göre değerlendirilmesidir.

Materyal ve Metot: Araştırmanın örneklemini Türkiye Voleybol Federasyonu tarafından düzenlenen 2017-2018 yılı sezon öncesi Hakem ve Gözlemci Gelişim Seminerine katılan ve Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan; 19 Uluslararası, 353 Ulusal voleybol hakemi oluşturmaktadır. Bu çalışmada voleybol hakemlerine, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan "Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II" uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS 22.0 istatistik paket program kullanılmıştır. Normallik sınamasına göre, veriler normal dağılım göstermiştir. İkili grup karşılaştırmalarda t. testi, ikiden çok karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi f. testi, ve farklılığın hangi gruptan olduğunu belirlemek için LSD testi yapılmıştır. Bu çalışmada hata düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

Bulgular: Türkiye Voleybol Liglerinde görev alan Ulusal ve Uluslararası voleybol hakemlerinin karar vermede öz saygı (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında cinsiyet, yaş, hakemlik seviyesi, hakemlik yılı, medeni durum, gelir düzeyi, herhangi bir spor dalıyla uğraşma, yaşadıkları yerleşim yeri ve yaptıkları meslek değişkenlerine göre, anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı saptanmıştır($p>0,05$).Araştırmada hakemlerinin eğitim düzeyi değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) anlamlı bir fark bulunurken ($p<0,05$) karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır($p>0,05$).

Sonuç: Eğitim düzeyine göre karar vermede öz saygıda lisansüstü eğitim alan ulusal ve uluslararası hakemlerin, lise mezunu olanlardan puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Eğitim seviyesi arttıkça öz saygı (kendine güven) seviyesinin de yükseldiğini söyleyebiliriz. Hakemlerin bu nedenle lisansüstü eğitim yapmalarının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hakem; karar verme stilleri; öz saygı, voleybol;

Sezai AÇICI (Yüksek Lisans Tezi)
Ondokuz Mayıs Üniversitesi - Samsun, Mayıs-2019

ABSTRACT

EXAMINATION OF DECISION MAKING SYLES OF NATIONAL AND INTERNATIONAL VOLLEYBALL REFEREES

Aim: The aim of this research in Turkey Volleyball League duties in the style of national and international volleyball referee decision is evaluated according to certain variables.

Material and Method: The years 2017-2018 sample of the Volleyball Federation of Turkey organized by the Observer Research and Development Seminar referee who attended the pre-season and working in various provinces of Turkey; 19 International, 353 National volleyball referees to create. In this study, Melbourne Decision Making Scale I-II was applied to volleyball referees. SPSS 22.0 statistical package program was used to evaluate the data and to find the calculated values. According to the normality test, the data showed normal distribution. In paired group comparisons t. test, one-way analysis of variance in more than two analyzes f. test, and LSD test to determine which group is the difference. In this study, the error level was taken as 0.05.

Results: Turkey Volleyball involved in League National and self-respect in the decision-making of international volleyball referee (self-confidence) and decision-making styles between gender, age, refereeing level, arbitration years, marital status, income level, dealing with any sport, the locality where they live, and their It was found that there was no significant differentiation according to occupational variables ($p>0.05$). While there was a significant difference in self-esteem (self-confidence) in decision making according to the level of education of the referees ($p<0,05$), there was no statistically significant difference between decision-making styles ($p>0.05$).

Conclusion: National and international referees who received post-graduate education in self-esteem in terms of education level were found to be significantly higher than those with high school graduates. As the level of education increases, the level of self-esteem also increases. Therefore, it is considered that it would be more beneficial for the referees to conduct postgraduate studies.

Keywords: Decision-making styles; referee, self respect; volleyball,

Sezai AÇICI (Master Thesis)
Ondokuz Mayıs University - Samsun, May-2019

SİMGELER VE KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BVA	: Balkan Voleybol Birliği
CEV	: Avrupa Voleybol Konfederasyonu
FIFA	: Uluslararası Futbol Federasyonları Birliği
FIVB	: Uluslararası Voleybol Federasyonu
KSÖ	: Karar Stratejileri Ölçeği
MHK	: Merkez Hakem Kurulu
MKVÖ	: Melbourne Karar Verme Ölçeği
TDK	: Türk Dil Kurumu
THEFA	: The Football Association
TVF	: Türkiye Voleybol Federasyonu
YMCA	: Young Men's Christon Association

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
SİMGELER VE KISALTMALAR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	2
2.1. Voleybolun Tanımı ve Genel Özellikleri.....	2
2.2. Voleybol ve Tarihi Gelişimi	3
2.3. Türkiye de Voleybol	4
2.3.1. Türkiye Voleybol Federasyonu	5
2.3.2. Milli Takımlar.....	5
2.3.3. Türkiye Ligleri.....	6
2.4. Hakemliğin Tanımı ve Tarihçesi	7
2.5. Hakemin Görevi ve Dikkat Etmesi Gerekenler	9
2.6. Başarılı Bir Hakemin Özellikleri	10
2.6.1. Tutarlılık	11
2.6.2. Kararlılık.....	12
2.6.3. Denge	13
2.6.4. Dürüstlük	14
2.6.5. Karar Verme	14
2.6.6. Güven.....	15
2.6.7. Motivasyon/Haz.....	16
2.7. Hakemlikte Müsabakaya Hazırlık	16
2.8. Hakemlikte İletişim ve Uyum.....	17
2.8.1. İletişim	18
2.8.2. Uyum	19
2.9. Voleybol Hakemi Kursuna Katılabilme Şartları.....	20
2.9.1. Kursun Süresi, Eğitim, Sınav Uygulaması ve Değerlendirme.....	20
2.9.2. Voleybolda Hakemliği Unvan ve Klasmanlara Ayırma	21
2.10. Voleybol da Kuralların Felsefesi ve Hakemlik.....	22
2.10.1. Voleybolda Baş Hekemin Görev ve Sorumlulukları	25

2.10.2. Voleybolda Yardımcı Hakemin Görev ve Sorumlulukları	26
2.11. Karar Verme	28
2.11.1. Karar Verme Süreci	29
2.11.2. Karar Verme Stilleri	31
2.11.3. Sporda Karar Verme	32
3. MATERYAL VE METOT	33
3.1. Materyal	33
3.2. Melbourne Karar Verme Ölçeği	33
3.3. Metot	36
3.3.1. Test Protokolü	36
3.4. İstatiksel Değerlendirme	36
4. BULGULAR	37
5. TARTIŞMA	51
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	60
KAYNAKLAR	62
EKLER	67
ÖZGEÇMİŞ	70

1.GİRİŞ

Günümüzde salon sporu denilince voleybol aklımıza ilk gelen spor dallarından birisidir. Oyunun yapısında yer alan kurallardan ötürü fiziksel bir temas içermediğinden maçlar esnasında centilmenliğe aykırı çok nadir hareketler oluşabilmektedir. Saha içerisindeki bu centilmen ortam seyirci davranışı olarakta tribünlere yansımaktadır. Voleybol maçlarındaki bu fair-play ortamı, taraftarların birlikte rahatlıkla spor müsabakası seyredebileceği bir imkan oluşturmaktadır.

Her müsabakada olduğu gibi hakemlerde voleybol maçlarının bir ekibidir. Bu ekip maçta alacağı kararlar ile maçın galibini belirlemede önemli rol oynamaktadırlar. Hakemler fiziksel temasın çok nadir olduğu voleybol maçlarında oyun kurallarını iyi bilerek ve tarafsızca uygulayarak verecekleri kararlar ile voleybol maçına katkı sağlamalıdır.

Hakem karar verme aşamasında psikolojik olarak birçok değişkenden etkilenebilmektedir. Başarılı hakem olabilmek, sadece kural bilgisi ile ulaşılabilecek bir konum değildir. Maç öncesi psikolojik olarak maça hazırlanma ile başlayan süreç, maç esnasında doğru karar verme yetisinden, maçın paydaşları ile olan iletişime, zor ve stresli ortamlarda gösterilmesi gereken liderlik özelliğinden, saha içerisinde güvenilebilen kişi olabilmeye kadar birçok hakemlik mesleğini içeren özellikleri gerektirmektedir.

Psikoloji insan davranışlarını anlamada önemli bir alandır. Saha içerisinde kitleler önünde mücadele eden sporcuların davranışlarının yönetimi sadece kurallar dahilinde yapılamaz. Bu sebeple maçı yönetecek hakemler kendilerini insan davranışları ve insan psikolojisi alanında geliştirmeye mecburdur. Bu gelişim karar verme esnasında kural bilgisinin yanında kişiyi davranış değerlendirmesi noktasında başarıya ulaştıracak tek unsurdur. Karar verme ise zihinsel bir süreç olup, insanın en önemli yaşam becerilerinden biridir. Karar verme akıl, düşünce, bilinç ve irade ile donatılmış bulunan insana özgüdür (Çoban ve Hamamcı, 2006).

Bu bilgiler eşliğinde yapılan çalışmanın amacı, faal olarak görev yapan voleybol hakemlerinin karar vermede öz saygı ve stillerinin bazı özelliklere göre değerlendirilmesidir. Bu sayede voleybol hakemlik mesleğine ve ilgili kurumlara değerlendirme yapma imkanı sunularak, gelişim yönünde çalışmalar yapmaları için ışık tutmak hedeflenmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Voleybolun Tanımı ve Genel Özellikleri

Voleybol, file ile ikiye bölünmüş bir oyun alanı üzerinde iki takım tarafından oynanan bir oyundur. Oyun alanı sahanın tam ortasında 9 m x 18 m'lik bir file ile ikiye bölünmüştür. Filenin iki tarafındaki oyun alanlarına 6'şar oyuncu antrenörlerin maç öncesinde belirlediği pozisyonlarına göre sahadaki görev yerlerine yerleşirler. Voleybol oyununda amaç oyuncuların topu kendi oyun alanında kurallar içerisinde kalmak üzere yere düşürmeden rakip oyun sahasına temasını ettirmek ya da rakip takım oyuncularından herhangi birisinin voleybol oyun kurallarına göre hatalı bir davranışta bulunarak sayı kazanmaktır. Topu rakip oyun alanına göndermek için takımların oyun kurallarına uygun olarak üç vuruş hakkı bulunmaktadır. Takımın blokta topa yaptığı temas vuruş olarak kabul edilmez. Bu temas sonrasında takım üç kez daha topa vuruş yapabilir (TVF Voleybol Resmi Oyun Kuralları, 2016).

Voleybol oyunu servis atışı ile başlar. Her sayıdan sonra servis atma hakkını elde eden takım topu servis atışı ile oyuna sokar. Servis atışını yapacak olan oyuncu, değişik servis teknikleriyle topu rakip oyun alanına yönlendirir. Servis atışında top filenin yanlarda antenlerle yukarıda ise tavanla sınırlanmış boşluğundan geçmeli yabancı bir cisme temas etmemelidir. Serviste topun fileye çarpıp rakip oyun alanına gitmesi bir hata değildir. Sayının sonlanması için, topun bir takımın oyun alanına teması, oyun alanı dışında bir yere teması ya da iki takımdan birinin kurallara uymayan bir hata yapması gerekir. Voleybolda servisle başlayan bir oyunu kazana takım bir sayı kazanmış olur. Servis atan takım sayı kazandığında, sayı kazanır, aynı oyuncu servis atmaya devam ederek oyun sürer. Buna karşılık servis karşılayan takım oynanmış olan sayıyı kazandığında, o sayıyı kazandığı gibi servis atma hakkını da elde eder. Servis atışı için takım kurallar bir pozisyon saat yönünde dönüş yapmak zorundadırlar. 2 numaralı bölgedeki oyuncu servis atışı yapmak üzere 1 numaralı bölgeye gelir.

Voleybolda sporcular oyun esnasında çeşitli teknikler kullanırlar. Bunlar parmak pas, manşet pas, servis, blok gibi tekniklerdir. Yine oyun içerisinde kullanılan hücum ve savunma sistemleri bulunur. Her takım oyuncu kalitesine göre hücum ve savunma sistemlerinin belirler. Bu sistemlerin belirlenmesinde tabi ki rakip takımın durumu ve oyun düzeni de belirleyici rol oynar.

Voleybolda tüm dünyada büyükler kategorinde file yükseklikleri erkekler için

2,43 cm, bayanlar için ise 2,24 cm'dir. Bu file yükseklikleri yaş kategorisine göre değişiklikler gösterebilir.

Voleybol topu içinde lastik veya benzeri bir maddeden bir kesenin bulunduğu ve küreseldir. Topun çevresi 65 – 67 cm ve ağırlığı 260 – 280 gr'dır. İç basıncı 0,30-0,325 kg/cm²'dir (TVF Voleybol Resmi Oyun Kuralları, 2016).

Bir takım sahaya çıkarken takım listelerinde; bir antrenör, iki yardımcı antrenör, bir doktor, bir masör ve on dört oyuncu bulundurabilirler.

Bir takım takım listesindeki 14 oyuncudan iki tanesini "Libero" oyuncu olarak belirtip oynatabilir. Libero oyuncuların oyun içerisinde kendine özgü kuralları vardır. Her iki liberoda aynı olmak koşulu ile takımda yer alan diğer oyuncularından değişik ve fark edilebilen forma giymelidirler. Libero oyuncuların oyun alanında servis atmasına ve filenin üst kenar seviyesinin yukarısındaki bir topu rakip oyun alanına göndermesine izin verilmez. Bu durumlarda hakem yapılan hatalı davranıştan ötürü topu rakip takıma verir. Libero oyuncular kesinlikle ön bölgede yer alamazlar sadece geri hat bölgesinde servis atışını da yapmış olan üç oyuncudan birisiyle değişiklik yapabilirler. Libero oyuncuların her değişimi esnasında bir sayının oynanması gerekir.

Voleybol maçlarında maçın durumuna göre altı veya sekiz hakem görevlendirilir. Bu hakemler; Baş hakem, yardımcı hakem, yazı hakemi, skor hakemi, iki veya dört adette çizgi hakemlerinden oluşur. Voleybol oyunu toplam 5 set üzerinden oynanırken, bir takım 3 set kazandığında takım maçı kazanmış olur. Bir takımın seti kazanması için 25 satı kazanması ve aynı zamanda rakibine iki sayı fark yapması gerekmektedir. İlk dört sette durum böyle iken beşinci sette de aynı kurallar içerisinde set 15 sayıda tamamlanır. Maçın sonucunun 3-0, 3-1 bitmesi durumunda kazanan takım 3 puan kazanırken kaybeden takım maçtan puansız ayrılır. Sonuç 3-2 olursa kazanan takım 2 puan kazanırken kaybeden takım maçtan 1 puan kazanmış olur. Oyun içinde takımların, her set için kendi kullanım hakkına verilmiş iki adet 30 saniyelik mola hakkı bulunur. Bununla birlikte karşılaşmanın 1, 2, 3 ve 4. setinde 12 .sayıda 60 saniyelik bir teknik mola vardır. Takımların her set için kullanabilecekleri altı adet oyuncu değiştirme hakkı vardır.

2.2. Voleybol ve Tarihi Gelişimi

1895 yılında, kendisi bir eğitimci olan William G. Morgan, YMCA' da (Young Men's Christian Association), iş adamları sınıfında yer alan insanlar için birçok spor

dalını içinde barındıran bir oyun ortaya çıkarmak için çalışmaya başladı. İçinde tenisten, basketboldan, hentboldan ve beysboldan çeşitli öğeler barındıran, basketbola göre daha az fiziksel güç gerektiren bir oyun geliştirmeye karar verdi. Voleybol oyunu mintonette adıyla yarattı. Morgan tasarladığı bu oyun için tenisteki fileden yararlandı. Bir erkeğin boyunu düşünerek, buna oranla biraz daha yüksekte olacak şekilde fileyi 2.10 m yüksekliğe çıkarttı. Kurguladığı bu oyunu Mintonette, kısa ve net bir ifadeyle, "topu yere düşürmeden karşı alana atmak" diye açıklayabilirdi. Bu oyunda amaç topa havadayken vurmaktı. Oyunu izleyenlerden Profesör Albert T. Halstead "Mintonette" yerine "Volley Ball" adını önerdi. Teniste ve futbolda "Volley" kullanılan bir terimdi. "Topa yere değmeden havada vurmak" anlamına gelen "Volley" terimi, Mintonette tarafından benimsendi. Çünkü bu isim oyununun temel özelliğine çok uygun düşmüştü. 1952 yılına gelindiğinde, A.B.D Voleybol birliği "Volley" ve "Ball" sözcüklerini bir araya getirerek "Volleyball" diye yazılmasını kararlaştırmıştır.

Uluslararası Voleybol Federasyonuna (FIVB) 1947 yılında Paris'te kurulmuştur. 100'ü aşkın üye ülke ve yaklaşık 150 milyonu aşkın sporcu sayısı ile dünyada sevilen, ilgiyle izlenen ve en bilinen sporlar arasında yer alır.

Kurallar zaman içerisinde değişikliğe uğramıştır. Birçok kural 1950'li yıllarda değiştirilmiştir. Takımlar için oyuncu sayısı 6 kişi olarak belirlenmiştir. 1960'lı yıllarda yapılan değişikliklerle arka bölgedeki oyuncular ön bölgeye geçerek blok yapamayacakları yönünde karar verilip, takımların giydikleri formalarda numaraların olması kararlaştırılmıştır. 1970'li yıllara gelindiğinde kurallardaki değişikliklere devam edilmiş. Yapılan değişiklikle takımların sporcu sayılarının en fazla 12 olabileceği belirtilmiştir. Yine yapılan başka bir değişiklikle blokta topa temas edilmesi takımın vuruşu dışında sayılmış ve takımın üç vuruş hakkı olduğu karara varılmıştır. 1980-1990'lı yıllarda gerçekleştirilecek değişikliklerle günümüzde oynanmakta olan son şeklini almış olup her geçen yılda voleybolun seyir zevkini artırıcı yeni değişiklikler yapılmaktadır (<http://esvoleybol.com> 05.09.2016).

2.3. Türkiye de Voleybol

Türkiye'de voleybola ilgi 1. Dünya Savaşı yıllarının mütareke dönemlerinde ortaya çıkmıştır. 1919-1925 yılları arasında İstanbul'da YMCA'da müdürlük yapan Amerikalı Dr. Deaver, ülkemizdeki insanlarla voleybolu tanıştırmıştır. Zaman içinde voleybol oyunu sporla alakalı kişilerin beğenisini ve ilgisini çekmiş ve böylece voleybol

oyunu Türkiye’de yayılmaya başlamıştır. Beden eğitimi öğretmenleri bu yayılmada başrolü üstlenmişlerdir. Türkiye’de voleybolun tanındığı ve oynanmaya başlandığı bu dönemde henüz Avrupa’ya voleybol yayılmış değildi.

İstanbul’da Erkek Muallim Mektebinde beden eğitimi öğretmenliği görevini Selim Sırrı Tarcan yapmaktaydı. Selim Sırrı Tarcan, dönemin herkes tarafından takdir gören meşhur spor adamlarındandı. Görüp oynadığı bu oyunu öğrencilerine öğretmeye başlamıştı. Beden eğitimi öğretmenlerini yetiştiren Selim Sırrı Tarcan, yetiştirdiği bu öğretmenlerin ülkemize dağılmasıyla ülkemizde voleybolun tüm kitlelere ulaşmasını sağlamıştır.

1924-1948 yılları arasında voleybol şampiyonaları bölgesel olarak gerçekleştirilmiştir. 1948-1970 yılları arasında da ülkemizde Türkiye Voleybol Şampiyonaları düzenlenmeye başlanmıştır. Erkeklerde 1970-1971 voleybol sezonundan itibaren, bayanlarda ise 1984-1985 sezonundan itibaren, ülkemizde Deplasmanlı Voleybol Ligi’ne geçilmiştir.

2.3.1. Türkiye Voleybol Federasyonu

1958’de Türkiye Voleybol Federasyonu kurulmuştur. İlk kuruluşundaki adı Voleybol-Eltopu Federasyonudur. Türkiye Voleybol Federasyonu 28 Ekim 2004 tarihinde özerk olup, ülkemizdeki voleybolla ilgili faaliyetlerini yürüten resmi bir kuruluştur. Türkiye Voleybol Federasyonu, Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB), Avrupa Voleybol Konfederasyonu (CEV) ve Balkan Voleybol Birliği (BVA) resmi üyesidir. Türkiye Voleybol Federasyonunun merkezi Ankara’dır.

2.3.2. Milli Takımlar

Milli takım düzeyinde Türkiye, ilk uluslararası resmi organizasyonunu Erkek Milli Takımı katılmıştır. Bu organizasyon 1956 yılında Paris’te düzenlenen Erkekler Dünya Voleybol Şampiyonası’dır.

Kadın voleybol milli takımı ise ilk uluslararası müsabakasını, 1957 yılında, İstanbul’da düzenlenen Uluslararası İstanbul Turnuvası’nda yapmıştır. Türkiye Kadın Voleybol Milli takımı katıldığı ilk uluslararası voleybol organizasyonu ise 1963 yılında Romanya’da düzenlenen Avrupa Bayanlar Voleybol Şampiyonası’dır.

Voleybolda ülkemizde çeşitli yaş kategorilerinde milli takımlarımız bulunmaktadır. Bayanlarda milli takımlarımız; A milli takım, 23 yaş altı, 20 yaş altı, 18

yaş altı ve 16 yaş altı kategorilerden oluşmaktadır. Erkek milli takımlarımız ise; A milli takım, 23 yaş altı, 21 yaş altı, 19 yaş altı ve 17 yaş altı kategorilerden oluşmaktadır. Ülkemiz resmi ve özel olmak üzere uluslararası müsabakalarda, oluşturulan bu yaş kategorilerindeki kadın ve erkek milli takımlarımızla temsil edilmektedir.

Yaz aylarının en bilindik ve eğlenceli spor dalları arasında olan plaj voleybolunda da milli takımlarımız uluslararası müsabakalara katılmaktadırlar. Ülkemiz adına büyükler, 22 yaş altı, 20 yaş altı ve 18 yaş altı milli takımlarımız uluslararası müsabakalarda bayan ve erkek takımlarıyla madalya mücadelesi vermektedir. Ülkemizde yeni yeni tanınan ve kış aylarında yapılan kar voleybolu da 2017 senesinden itibaren milli takımlar düzeyinde katılım sağladığımız bir faaliyet olmaktadır.

2.3.3. Türkiye Ligleri

Türkiye Voleybol Ligleri; Sultanlar Ligi (kadınlar), Efeler Ligi (erkekler), olmak üzere kadınlar ve erkekler kategorilerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte voleybolda 1. ve 2. Lig düzeyinde müsabakalar düzenlenmektedir. Yine üniversitelerin katılımıyla oluşturulmuş olan Üniversiteler Ligi (Ünilig) bulunmaktadır. Ayrıca altyapı faaliyetleri olarak Türkiye Voleybol Federasyonunca her sene kulüplerin altyapı takımlarının katılımıyla, gençler, yıldızlar, küçükler ve minikler düzeyinde kız ve erkek takımları için Türkiye Şampiyonaları düzenlenmektedir.

Her sezon Sultanlar Ligi ve Efeler Ligi'nde takımlar yaptıkları derecelere göre ülkemizi Avrupa'da temsil etme hakkı elde ederler. Takımlar elde ettikleri dereceye göre, Şampiyonlar Liginde , CEV Kupasında ve Challenge Kupası'nda ülkemizi temsil ederler.

Kulüpler düzeyinde elde edilen ilk uluslararası derece; 1967 yılında Galatasaray Erkek Voleybol Takımının Şampiyon Kulüpler Kupası Dördüncülüğü ile, bayanlar kategorisinde 1980 yılında Eczacıbaşı Bayan Voleybol takımının Şampiyon Kulüpler ikinciliğidir.

Kulüplerde düzeyinde ilk uluslararası kupayı bayanlarda; 1999 yılında Eczacıbaşı Bayan Voleybol Takımı, erkeklerde ise 2009 yılında Arkas Erkek Voleybol Takımı kazandırdı. Eczacıbaşı takımı, bugünkü ismi CEV Kupası olan Avrupa Kupa Galipleri Kupasını, Arkas takımı ise; Challenge Kupası'nı kazanarak Türkiye'ye voleybol branşında ilk kupalarını kazandırmışlardır (TVF Vala Somalı Voleybol'un 102 yılı, 2019).

2.4. Hakemliğin Tanımı ve Tarihçesi

Hakem kelimesinin Türk Dil Kurumundaki sözlük anlamları; 1. Tarafların arasındaki anlaşmazlığı çözmek için yetkili olarak seçtikleri ve üzerinde anlaşmışları kişi, yargıcı 2. Belirli bir konudan iyi anlayan kimse 3. Seçme ve karar verme yetkisi bulunan kimse 4. Spor karşılaşmaları, yarışmaları kurallara uygun ve yansız olarak yöneten kimse şeklindedir.

Hakemler oyun alanında mücadele eden sporcularla birlikte oyuna direkt olarak müdahildirler. Görevleri arasında; maçlarda kazanılan sayıları belirlemek, oyun kurallarına karşı aykırı harekette bulunanları kurallar çerçevesinde cezalandırmak, adil oyun anlayışı içerisinde müsabakanın oynanmasını sağlamak ve müsabakanın sonuçlandırılması yer alır. Maç sonuçlandırılırken adil oyun anlayışı ve oyun kuralları hakemin temel esasını oluşturmalıdır (Cengiz ve Pulur, 2004).

Hakemin oyun alanında bulunuşundaki amacın, olayları tek tek yönetmek değil, oyunu tamamını yönetmek olduğunun farkında ve bilincinde olması gerekir.

Sporcular özellikle maçlarda yorgunlukla birlikte, kazanma hırsı arttıkça maçın kurallarını göz ardı etme davranışı gösterdikleri gözlemlenir. Bu durumda maçı yöneten hakeme karşı sporcular, kuralları da bilmelerine karşın verdikleri kararlara uyma ve saygı gösterme noktasında pekte anlayışlı davranmazlar. Modern toplumda, orijinal değerlerimizin yeniden keşfi için bir araştırma yaparsak; hakemler maçlarda olumsuz davranışları önlemesi gereken kişi iken, bazen verdikleri bir yanlış kararla istemsiz olarak olayların artmasına sebep olan kişi durumuna geçebilirler (Vautrot, 2003).

Hakem; tribündeki seyirci ile sahadaki oyuncu ve rakip takım oyuncular arasında adalet dağıtan, dengeyi sağlayan bir konumda olmalıdır. Bunu yaparken oyunun kurallarının eksiksiz yerine getirilmesine dikkat etmesi gerekir. Yönettiği maçta şaibeye sebep olacak kararlardan kaçınmalı verdiği kararla maçın önüne geçmemelidir.

Hakemler örnek alınacak bir yaşam tarzı sürmelidir. Dürüstlüğü onun için saha içerisinde sporcularla olan ilişkisinde kolaylıklar sağlayacaktır. Hakem sporcunun sahadaki psikolojisinden ve bulunduğu toplumun sosyolojisinden uzak olmaması gerekir. Çünkü sporcunun da sahanın diğer paydaşlarının da davranışlarını değerlendirecek olan kişi hakemdir.

Hakemlerin görevi; saha içerisinde anlaşamayan iki takım arasında kurallar

çerçevesinde doğruyu göstermeye ve uygulanmasını sağlayan kişidir (Merkez Hakem Kurulu Yayını, 1997).

Hakem; yönetilecek maçtaki oyun kuralları ile ilgili son kararı verecek tam yetki ile donatılmış kişidir.

Durna'ya (1997) göre hakemlik bir anlaşmazlığı çözüme kavuşturmak için konuya uzman ve hakim olarak görevlendirilmiş kişidir (Durna, 1997).

Yöneteceği maçta hakem tüm kontrolü elinde bulunduran kişi olup yardımcıları ve diğer görevlilerle görüştüktten sonra son nihai kararı verecek olan kişidir.

Hakemlik için, oyunun kurallar ölçüsünde insanları hal ve hareketlerine göre yönetebilme sanatı diye ifade edebiliriz (Kayışoğlu-Müniroğlu, 1999).

Hakemlik mesleğini bir sanat dalı gibi değerlendirebiliriz. Hakemlik hiçbir meslek dalına benzemez. Çok büyük kitleleri ilgiyle takip ettiği bir spor dalının ana aktörüdür. Bazen de tüm dünyanın takip ettiği bir maçta vereceği kararları merakla beklenen lider bir kişidir. Bu özelliklerle hakem kuralların uygulayıcısı olmasının yanı sıra hakemlik sanatını kullanarak, spor müsabakalarının tüm paydaşlarının güvendiği bir kişide olmalıdır.

Vereceği kararları hızlı bir şekilde veren, saniyeler içinde verdiği kararla haklı ve haksızı ayıran, gördüğü pozisyonu anında yorumlayan, bu yorum sonrasında davranışı kurallara göre sonuçlandıran, en önemli yönüyle de verdiği kararlardan dönüş olmayan sporun vazgeçilmez ögesidir hakemler. Hakemler için benzetme yaparsak "spor hakimleridir" diyebiliriz. Hakem ile hakim arasındaki en önemli fark zaman açısından davranışı değerlendirme ve düşünme süresidir (Durna, 1997).

Adalet dağıtan hakim ve hakem arasındaki en temel fark süre farkıdır. Hakim hukuk kurallarına uymayan kişileri yargılarken acele etmez, zamanı verimli şekilde kullanır, olayla ilgili kişileri dinler, delilleri inceler ve yasalara göre kararını verir. Ayrıca verilen bu karara itiraz edilebilir. Yasalara aykırı bir durum var ise kararlar üst mahkemelerce bozulup yeniden yargılama yapılır. Böylece adaletin doğru tecelli etmesi sağlanmış olur. Ancak maçlarda görev yapan hakemler için durum hiçte böyle işlememektedir. Hakem, anında karar vermek zorundadır. Kararını verirken sadece oyun alanındaki yardımcılarından yardım alabilir. Verdiği kararlara itirazlar olsa da tartışmasız uygulanır. Bu itirazların şiddetine göre karara uymayanlar ise müsabakadan men edilir. Görüldüğü üzere hakimde, hakemde elindeki kuralları işleterek adaleti

sağlamak zorundadırlar. Adalet dağıtma esnasında da tüm yetkileri elinde bulunduran tek sorumludurlar.

Büyük kitleleri peşinden sürükleyen sporun içerisinde , spor kulüpleri ve bu kulüplerin yöneticileri, her spor dalının vazgeçilmezi sporcular ve antrenörleri, tribünleri dolduran taraftarlar ile basın yayın organları ve maçların sonuca ulaşmasını sağlayan hakemlerin olduğunu bilmeliyiz. Toplumlar içerisinde yaşanan problemleri çözen, çatışmaların oluşmasına engel olan, kısacası sosyal barışı sağlamakla görevli kurumlar vardır. Spor olaylarında görevli bu kişiler net ve kesin bir ifadeyle hakemlerdir. Bilinmelidir ki bir hakem, bulunduğu ortamda problemi yetki ve kurallar ölçüsünde önleyen, barışı sağlayıp adalet dağıtan bir kişi olmalıdır. Şu sebeptendir ki; hakemin vereceği karar, yönettiği müsabaka üzerinde çok etkili olacaktır. Yaptığı görevde sonuca bu kadar etki eden hakemler, yönettikleri maçlarda gösterdikleri başarı ölçüsünde, bazen methiyeler alırken, bazen de çok acımasız eleştirilere maruz kalmaktadırlar (Yenigün, 1997).

2.5. Hakemin Görevi ve Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

Hakemlik sadece oyunun kurallarına hakim olup, kararlar vererek müsabakanın yönetilmesinden ibaret değildir. Müsabaka kurallarının motamot uygulanışıyla hakemlik yapılamaz. Hakemlik beceri gerektiren bir sanat dalı gibidir. Hakemlik becerisi kişinin kendisini yıllar boyunca voleybolla ilgili her türlü organizasyona katılması ve kendisini bu oyunun bir parçası olarak görmesi ile gelişecektir. Bu sebeple görevini yalnız takımların yanlış davranışlarına odaklayan, sporcuların tekniklerini ve saha içindeki davranışlarını gözlemlemek ve gerekli cezaları uygulamak olarak gören hakemler çıktıkları bu yolda başarıya ulaşamazlar. Böyle bir hakemlik tarzı, doğru bir hakemlik tarzı değildir. Saha içerisinde sahanın diğer aktörlerine karşı komutan gibi davranan değil, onlarla bu oyunun bir parçası olarak gerekli davranışları doğru şekilde uygulayan bir uzman kişi gibi davranılmalıdır.

Kesinlikle hakem maçta verdiği kararlarla maçın önüne geçmemeli, arka planda kalarak gerektiği durumlarda oyuna müdahalede bulunmalıdır. Gereksiz oyuna müdahalelerden kaçınmalıdır. Bu hakem davranışı tüm oyunlarda istenendir. Sürekli hakemin ön plana çıktığı müsabaka oyundaki tüm herkes tarafından bir müddet sonra eleştirilmeye başlanacaktır. Bu eleştiri zamanla yerini kuvvetli itiraz ve tepkilere bırakacaktır.

FIVB'nin hedefi aldığı kararlarla modern voleybolun gelişimi sağlamaktır. Kitlelere voleybolun iletişimi sağlanırken seyir zevki olan bir oyun ortaya konulmalıdır. Sıkıcı, insanların zevk almadığı spor branşları unutulmaya yüz tutmakta belli kesimler dışına çıkamamaktadır. Oysa ki spor sadece bu sporu yapanlarla ve yönetenlerle değil seyreden seyircileri ile var olmaktadır. Örnek olarak futbolun bu kadar popüler olmasında tribünleri dolduran milyonlarca seyircinin etkisini görmemek büyük yanlış olur. Voleybolda da izlenirlik takımlardaki sporcuların gösterecekleri yüksek performansla yakından ilgilidir. İşte bu duruma katkı yapacak en önemli aktörlerden birisi de hakemler olmalıdırlar. Bir sporcunun müthiş performansını, teknik hareketlerini, takımların organizasyonlarını ve mücadelesini seyretmeye gelenler hakemin yerli yersiz çaldığı düdükle oyundan istedikleri zevki alamayacaklardır.

Akıllı hakem bu söylenenler ışığında oyunun önüne geçmeyen, oyunun gerisinde kalan hakemdir. Hakem bu şekilde oyuna gerekli katkıyı kendi adına sağlamış olur. Tam tersi kötü bir hakem, devamlı müsabakada ön plana çıkıp oyunun gelişimine engel olur. Buda federasyonlar tarafından kesinlikle istenmeyen bir hakem tipidir.

Hakem maç esnasında, stresli ortamda verilen tepkiler ile bilerek ve isteyerek yapılan ceza gerektirecek hareketleri ayırt etmelidir. Heyecanın yükseldiği, anlık sevinç ve üzüntü duygularının yaşandığı ortamda verilen tepkiler kesinlikle cezalandırılmamalıdır. Takımların, güzel hareketleri desteklemek vb. amaçlarla ayağa kalkmaları ve alkışlamaları (bağırmaları vb.) gibi o andaki duruma ters düşmeyen makul ölçüdeki hareketlerine hakemler izin verilmelidirler. Buna karşın rakibe, seyirciye, hakeme, kısacası oyun alanındaki herkese yapılan kaba davranışlar ve centilmenliğe aykırı hareketler tespit edilmeli engel olunup gerekli cezai yaptırımlar uygulanmalıdır (FIVB Hakemlik Rehberi ve Talimatları, 2018).

2.6. Başarılı Bir Hakemin Özellikleri

Oyun alanlarında hakemler sadece kuralları uygular gibi görünse de hakemlik bir sanat gibidir. Nasıl bir sanatçı yaptığı işte bütün beceri ve kişisel özelliklerini ortaya koyuyorsa hakemde yönettiği müsabakada tüm yeteneklerini ortaya çıkarmalıdır. Birçok hakem hocası ve bu işin uzmanlarıyla görüşme yapılsa ve hakemlik için hangi özellikler gerekli diye sorular sorulsa çok farklı cevaplarla karşı karşıya kalınacağı aşikardır. Çünkü bu alanda her uzman kişiye göre, hakemlikte öncelik, önem sırası ve gerekli özellikler anlamında yüzde yüz farklı düşünceler olacaktır. Bununla beraber yapılan

araştırmalar ışığında üst düzey başarılı bir hakemde bulunması gereken özellikleri sıralarsak; tutarlılık, kararlılık, denge, dürüstlük, karar verme, güven ve motivasyon gibi özellikler ön plana çıkacaktır.

2.6.1.Tutarlılık

Saha içerisinde yer alan sporcular ve çalıştırıcıların hakemlerden ilk beklediği özellikler arasında yer alır tutarlılık. Bir hakem aynı müsabakada aynı tarz hareketler içeren durumlarda farklı kararlar vermemelidir. Her iki takım içinde aynı durumlarda aynı karar ve davranış içerisinde bulunmalı her iki takımada kuralları eşit uygulamalıdır. Tutarsızca yapılan yönetim, sporcuları ve çalıştırıcıları memnun etmeyen bir durumdur. Bu durum sadece saha içinden değil saha dışından da fazlasıyla eleştiriye maruz kalmaktadır. Hakem için, yaptığı yönetimde göstereceği tutarlı yönetimin ne kadar önemli olduğu bilincinin oluşmuş olması gerekir. Yoksa verilen aynı duruma her farklı karar hakemin güvenilirliğini sarsacak ve işini zorlaştıracaktır.

Tutarsız yönetimin yaratacağı sorunları şöyle ele alabiliriz.

- Sporcular aynı durumda farklı kararlarla karşı karşıya kalacakları için sahada neyin doğru davranış neyin yanlış davranış olduğunu anlamakta zorluk çekecektir.
- Çalıştırıcılar hakem için maçın atmosferinde ezilip anlamsız kararlar sonrasında hakemlikte yetersiz olduğu düşüncesine kapılabilirler.
- Hakemler bir süre sonra müsabakada aynı durumlarda “düzeltici” kararlar vermeye çalışmasıyla hata üstüne hata yapmaya devam ederler. Bu tutarsızca yönetim saha içindeki herkesten tepki alacaktır ve bir müddet sonra maçta hakem karar verme noktasında aşırı zorlanacaktır.

Hakem müsabakada yönetim esnasında kesinlikle hiçbir durumda tereddütte düşmemelidir. Bu tereddütlü durumda oyuncular nasıl bir durumla karşılaşacaklarını bilemezler. Şayet hakem müsabakada bir pozisyonda çalması gereken bir faulü çalmıyor, başka bir pozisyonda aynı türden harekete faul çalıyorsa sporcular, çalıştırıcılar ve oyunu seyredenler bu işe bir anlam veremezler. Böyle bir durum karşısında insanlarda çoğunlukla hakeme karşı verdiği karar neticesinde endişeli bir bekleyiş başlar. Sporcularda ve çalıştırıcılarda kararların düzeyinin bundan sonra hep bu şekilde olmasının kaygısı ortaya çıkar. Bu endişeli bekleyiş bir müddet sonra yerini öfkeye bırakır. Sinirli hareketler hakemi oyunu yönetme konusunda zorlamaya başlayacaktır. Bu aşamanın da sonrasına geçildiği takdirde fiziki davranışların ortaya

çıkması kaçınılmaz olacaktır. Bu yüzden hakemler hatayı başka bir hata yaparak kapatma yoluna kesinlikle gitmemelidirler.

Tutarlı yönetim ise; aynı durum karşısında kuralların standart ölçülerde uygulanmasıyla gerçekleşir. Müsabakada aynı pozisyona verilecek karar hakemin takdirine bırakılmamıştır. Tüm koşullar karşısında verilecek kararlar hakem komiteleri tarafından önceden belirlenmiştir. Böylece hakemin kararındaki tutarlılık ve doğruluk payı tespit edilmiş olur. Sonuç olarak tutarlı davranışın özü kuralları doğru yorumlamadan ve uygulamadan geçmektedir..

Bir müsabakanın kurallarını her koşulda aynı şekilde yorumlayıp, uygulamak başarılı hakemliğe giden yolda kritik bir eşittir. Hakem tarafından, sadece bir maç içerisinde değil, aynı pozisyonun farklı müsabakalarda da aynı şekilde yorumlanması, son derece önem arz eder. Başarılı hakem oyun kurallarının uygulanması noktasında daima standardını ortaya koymalı her zaman şaibeli ve şüpheye düşürecek kararlar vermekten uzak durmalıdır.

Tutarlı yönetimde üst düzeyde başarılı olabilmek için bazı özelliklere sahip olmak gerekir. Bu özelliklerden ilkinin kural bilgisiyle donatılmış iyi bir hakem tekniğine sahip olmak şeklinde belirtebiliriz. Bazı hakemler sadece kural bilgisi ile başarılı olunabileceği düşüncesi içerisindeyler. Oysa ki; kurallar uygulayanlar tarafından yorumlanıp, çeşitli hakem teknikleri ile beslendiği taktirde anlam kazanacaktır.

Başarılı, tutarlı, üst düzey bir hakem için zihinsel ve duygusal yetenekler çok önemlidir. Sağlıklı bir zihne sahip hakem tutarlı bir yönetim gösterebilir. Zihninde farklı ve karmaşık düşünceler bulunan bir hakemin müsabakada doğru kararlar vermesini ve başarılı olmasını beklemek hayalcilik öteye varamaz. Kişinin psikolojik durumunun en alt düzeyde ya da en üst düzeyde olması hakemliğini direkt olarak etkileyecektir. Maç için yeterli düzeyde psikolojik olarak hakemin kendisini maça hazırlaması istenen durumdur. Aşırı motivasyonun ya da aşırı rahatlığın oyun içinde tutarsız kararları da beraberinde getireceği unutulmamalıdır. Buda tutarlı hakemlik profilini zedeleyecektir. Hakemin amacı yeterli bir hazırlık yaparak, uygun psikolojik düşünce yapısı ile maçı baştan sona kadar aynı düzeyde götürmek olmalıdır.

2.6.2. Kararlılık

Hakem bir pozisyon hakkında kararını ya pozisyon gerçekleştiği anda ya da pozisyondan sonra en kısa zaman içerisinde vermelidir. Buradan anlayacağımız

hakemler bütün kararlarını pozisyon bitiminde anında vermek zorunda değildir. Hakem gördüğü pozisyonu kurallara göre iyi süzmek ve anlamak için bir an için bekleyebilir. Bu bir anlık bekleme doğru kararı vermek için önemlidir. Ancak bekleme süresinin uzaması sporcularda ve çalıştırıcılarda verilen karardan hakemin net emin olmadığı izlemine yaratabilir. Bu da takımlar için itiraz konusu edilebilir.

Kendinden emin, net çalınan düdüklere taraflardan itiraz sesi yükselmez. Kararlı duruş ve tavır hakemin otoritesinin müsabakada artırmasını sağlayacaktır. Bu duruş karşısında takımların hakeme ve kararlarına karşı inancı yükselecektir. Örneğin; Bir voleybol hakemi, filenin sallandığı bir pozisyonda fileye teması anında belirlemeli, kararını netleştirmeli ve düdüğünü çalarak gerekli hareketleri yapmalıdır. Başka bir örnekle açıklayacak olursak; voleybolda bir çizgi hakemi oyunu iyi süzmeli, topun düştüğü yeri iyi gözlemleyip bayrağını ona göre çekmelidir. Çünkü verdiği karardaki topun düştüğü yer, seyirciler de dahil olmak üzere tüm takımlar tarafından da net bir şekilde görülmektedir. Tereddütlü veya yanlış verilen bir karar sonrasında o hakemin vereceği her karar itiraza açık hale gelecektir. Bu tip durumlarda hakem gurubunu müsabakayı rahat yönetme imkanını elinden alacaktır. Verilmiş olan kararın yanlış olması kadar tereddüt içermesi de hakem için maçın gelecek kısmında vereceği kararlarda zorlanmasına sebebiyet verecektir. Bu yüzden hakem nihai kararını açıklarken kendinden emin gözükmelidir.

2.6.3. Denge

Spor müsabakası içinde heyecanı barındıran bir mücadeledir. Maçlarda sürekli bir hareket ve tempo vardır. İnsanlar bu müsabakalarda kendilerini bulurlar. Müsabakanın ilk düdüğünden son düdüğüne kadar her türlü duyguyu yaşarlar. Bazen duygusal anlar bazen de gerilimli dakikalar aynı oyun içinde yaşanabilir. Hakem müsabaka içinde yaşanan duygulara bakmaksızın sakinliğini ve dengeyi kaybetmemelidir.

Hakemlerle yapılan görüşmelerde sakin ve rahat oldukları durumlarda, başarılı olacaklarına olan inançlarının daha yüksek oldukları görülmüştür. Her türlü ortamda rahat olabilmek ve sakin kalabilmek hakemlik için çok önemlidir. Çünkü müsabakalarda herkes tarafından hakemler, baskı altına alınmaya çalışılır. Bu baskıdan ancak sakin kalarak ve doğru kararlar vererek çıkılabilir. Şu bilinmelidir ki; ne kadar mükemmel maç yönetirseniz yönetin herkesi mutlu edemezsiniz. Zaten herkesi mutlu

etme çabası boş bir çabadır. Bu çaba sizin hakemliğinize de zarar verecektir.

Hakemin kendisi adına oyunda yapması gereken şey dengeyi korumaktır. Oyunda rahat olmak, hata yapmaktan korkmamak, çevresini hayal kırıklığına düşürme tedirginliğini yaşamamak, hakemin iyi performans gösterebilmesi için doğru düşünce tarzıdır. Kısacası hakem saha içinde maçı yönetirken negatif düşüncelerden uzak durmayı becerebilmelidir. Yoksa negatif düşünceler hakemi başarısızlığa sürükleyecektir. Hakemden beklenen ise bu negatif düşüncelerden olduğun uzak durup maçı başarı ile yönetmesidir.

2.6.4. Dürüstlük

Dürüst kelime anlamı olarak; doğruluktan hiçbir zaman ayrılmayan, yaptığı işte, söylediği sözde ve davranışlarında doğru olan demektir. Hakemlerde bu tanım çerçevesinde müsabaka esnasında doğruluktan kesinlikle ayrılmamalıdır. Yöneteceği müsabakanın kurallarının gerektirdiği gibi kararlar vermeli sporcular, çalıştırıcılar ve seyredenler tarafından dürüstlüğüne inanılmalıdır. Dürüstlük ölçüsü bir hakem için gördüğü pozisyonu gördüğü gibi değerlendirip değerlendirmedir. Binlerce insan önünde veya boş tribünler önünde aynı kararı veren hakem duruşu çok kıymetlidir. Ya da kararlarını takımların forma renklerine göre belirlemeyen hakemler daima takdir görecektir. Bu işin altın kuralı “Ne görüyorsan onu çal” kuralıdır. Bırak sen doğru kararı ver. O anlık itirazlar olsa da doğru kara her zaman olması gereken yerini bulacaktır.

Saha içindeki dürüst tavrınız size saha dışında da saygınlık kazandıracaktır. Diğer taraftan düşündüğümüzde saha dışında gösterdiğiniz dürüst tavırlar da size müsabaka alanında pozitif bakış açısı kazandıracaktır. Bu yüzden saha dışında da davranışlarınızı kontrol altında tutmalısınız. Maçlarını yönettiğiniz veya yönetme ihtimali içinde olduğunuz takımlar hakkında yorumlar yapmamalısınız. Kesinlikle küçükte olsa bahis oyunundan uzak durmalısınız. Sporcu ve çalıştırıcılarla aşırı samimiyetten kurulmamalı herkese karşı eşit mesafede olunmalıdır. Bu söylenenlerin dışında hareketler hakemin dürüstlüğüne tehlikeye sokacak olup yöneteceği maçlarda insanların bakış açısını olumsuz yönde etkileyecektir.

2.6.5. Karar Verme (Yargılama)

Doğru kararlar verme yönetilecek oyuna hakim olma ile başlar. İyi bir hakem

hakemlik yaptığı branşın kural ve yönetmeliklerine fazlasıyla hakim olmalıdır. Yani hiçbir açık kapı bırakılmamalıdır. Tek eksikliğin sizi maçta karar verme noktasında zor durumlara düşürebileceği unutulmamalıdır. Diğer açıklamalarda da söylendiği gibi kurallar sizin müsabakadaki yönetimde elinizdeki altın anahtardır. Ancak sadece kurallar sizi başarıya ulaştırmada yeterli olmayacaktır. Hakemlik tecrübeniz ve kişisel davranışlarınız karar verme aşamasında kurallar kadar etkili olacaktır. Sporcuların nasıl bir tekniği uygulamak için çaba sarf edip gerekli antrenmanları yapıyorsa, hakemlerde karar vermedeki başarısını artırmak için sürekli kendisini hakemlikle ilgili tüm alanlarda geliştirmelidir.

İyi bir karar için hakemler saha içinde oluşan duruma odaklanmalı, çalacakları düdüğe gelecek tepkileri düşünmemeli ve her an konsantrasyonunu en üst düzeyde tutmalıdır. Çünkü konsantrasyon eksikliğinde insan beynini anlamsız düşünceler ele geçirir. Buda hakemin pozisyonları iyi analiz etmesine fırsat tanımaz. Bu yüzden takımlar gibi hakemlerde oyuna tam anlamıyla konsantre olmalıdır. Konsantrasyon problemi yaşayan hakemler için konsantrasyon çalışmayla geliştirilebilen bir beceri olduğu da unutulmamalıdır.

2.6.6. Güven

Kendisini hakemlik yapma konusunda yetenekli ve birikimli hisseden kişiler kendi öz güvenlerini sağlamış durumdadırlar. Bu tür öz güveni yüksek hakemler her türlü ortamda ve durumda yöneteceği müsabakadan başarı ile çıkabilirler.

Hakem kendisine güvendiği takdirde tüm zorluklarda kendisini kontrol altında tutabilir. Buradan hakemin bu güven duygusuyla hiç hata yapmayacak anlamını çıkartmak doğru olmaz. Elbette ki hakem de hata yapacaktır. Sadece kendine güveni olan hakem hatada yapsa maçtaki kontrolünü kaybetmeyecektir. Güven sıkıntısı çeken bir hakem ise böylesi bir durumda ipin ucunu kaçırarak ve maç baş edilemez bir hal alacaktır.

Başarılı bir hakem müsabakada pozitif görüntüsünü hiçbir zaman bozamaz. Durum ve şartlar onun davranışlarında ve yönetiminde değişikliklere neden olmaz. Aksine kendine güveni olan bir hakem sıkıntılı durumlarda becerilerini ve yeteneklerini ortaya çıkarma fırsatı bulmuş olur. Şayet kendinize inanıyor ve güveniyorsanız ortaya müthiş performanslar çıkarabilirsiniz. Başarılı hakemler kendilerini bu tür ortamlara psikolojik olarak daima hazır tutmalıdırlar. Çünkü yönetilecek maçta nasıl bir ortam

olacağı, ne türden davranışlarla karşı karşıya kalınacağı maç öncesinde bilinemeyebilir. Ama öz güveni yüksek, başarılı bir hakem her türlü ortamdan zaferle çıkmayı bilen hakemdir.

2.6.7. Motivasyon / Haz

İnsan yaptığı işten zevk aldığı ölçüde başarılı olur. Bu kural hakemler içinde geçerlidir. Kaliteli, üst klasman hakemler yönetimlerini zevk alarak gerçekleştirirler. Kişinin yaptığı işten zevk alma duygusu yaptığı işi daha çok sahiplenmesini doğuracaktır. Başarılı hakem çok çalışmalı, kendisini yaptığı işe adanmalı ve fiilen çok fazla uygulamada bulunmalıdır. Tüm bu açıklamalardan anlayacağımız haz ile motivasyon yakından ilişki içerisindedir. Şayet bir hakem yöneteceği müsabakadan alacağı haz duygusu azalır, uygulama esnasında motivasyonunda da bir azalma olacaktır. Bunun tam tersi hakem müsabakayı yönetirken herkes gibi zevk alırsa motivasyonunu en üst seviyeye çıkardığı rahatlıkla gözlemlenebilir. Çoğunlukla hakemler ne zaman hakemlikten haz duymamaya başlayınca, hakemlikten de soğuma başlamaktadır (Ekmekçi, 2011).

2.7. Hakemlikte Müsabakaya Hazırlık

Müsabaka öncesinde hazırlık fiziksel ve zihinsel hazırlık diye iki kısımda incelenebilir. Fiziksel hazırlık beslenme, kondisyon, uyku, güç gibi unsurları içermektedir. Bu saydığımız fiziksel özelliklerin belli bir düzen ve gelişmişlik içinde olması hakemin maçta başarılı olacağı ve düzgün bir yönetim gösterebileceği anlamına gelmez. Bazı spor branşlarını ele aldığımızda fiziksel hazırlıkların yapılacak hakemlikteki durağanlık durumuna göre çok fazla bir öneme sahip olmadığını söyleyebiliriz. Voleybol hakemliği de bu durağan branşlar arasında gösterilebilir. Bu tip branşlarda hakemler kendilerini maçlara zihinsel, psikolojik ve kural bilgisi yönünden hazırlamalıdır. Bu hazırlanma sürecinde maç öncesinde maça konsantre olma, kişiyi strese sokacak davranışlardan ve ilişkilerden uzak durma, başarılı bir yönetim için kendini maça motive etme, daha önceki başarılı yönetimlerin düşünülmesi maça hazırlık açısından önem arz etmektedir. Bu sayede kişi kendini psikolojik ve zihinsel olarak maça hazır hale getirebilir.

Bir kişinin her maç için farklı hazırlıklar içerisinde bulunması pek olumlu karşılanmamaktadır. Kişinin maça göre değil kendi prensip ve doğrularına göre hareket

etmesi kişinin maça hazırlığında daha büyük bir önem içermektedir. Kişinin kendi prensip ve doğruları, kişiyi strese sokmadan, zihninde yeni düşüncelerle heyecan ve konsantrasyon problemi yaşamasının önüne geçmesini sağlayacaktır.

Hakem prensipleri ve rutinleri olan bir kişidir. Prensiplerinden ve rutinlerinden ödün vermek onu bilmediği sıkıntılı durumlara sokabilir. Maçtan önce farklı yiyecek ve içeceklerin tüketilmesi, daha önce zaman geçirilmemiş mekanlarda bulunma, yönetilecek maçla ilgili çeşitli araştırmalar ve görüşmeler yapma, basında maç hakkındaki yorumları okuma gibi, maç öncesinde zihni yorucu ve bilinç altında yer eden davranışlar kişiyi maç esnasında karar verme aşamasında sıkıntıya sokabilmektedir. Bu durum kişinin maçtaki başarısını olumsuz yönde etkileyecektir. Uzmanların bu konudaki önerisi ise; kişinin hakemlik kariyerindeki prensiplerini belirlemesi ve sezon içinde maçların öncesinde yapacağı rutinleri belirleyip ona göre davranmasıdır.

Hakemlerin günlük yaşamları ile hakemlik yaşantısı arasında çok fark olmamalıdır. Başarılı hakemler, hakemliği yaşantılarının bir parçası olarak görmekte ve ona göre bir yaşam sürdürmektedirler. Hakemliği yaşantısının bir parçası haline getiren kişiler maç öncesinde ayrı bir hazırlık içerisinde bulunmaya gerek duymamaktadır. Kişinin rutin yaşantısı onun için maç öncesindeki rutinlerini oluşturmada olup aynı zamanda maça hazırlığı da içermektedir. Böylece hakem maç için ayrı bir hazırlık yapmak zorunda kalmayacaktır.

2.8. Hakemlikte İletişim ve Uyum

Hakemlik bireysel bir olgu olarak düşünülebilir. Kararları veren, verdiği karara mutlak uyulacak olan, güç sahibi, bulunduğu ortamın tek ve mutlak yetkilisidir. Ancak bütün bu yetkiler hakemi, bulunduğu ortamda iletişimden ve oyun sahasındaki diğer unsurlarla uyumlu çalışmadan alıkoymamalıdır. Çünkü başarılı hakemler, insanlarla arasındaki iletişimi en üst seviyede tutan ve insanlarla uyum içinde çalışan kişilerden oluşmaktadır. Bireyselliği ön planda tutan hakemler, verdikleri kararlarda yalnız kalacak ve sürekli karşısında kendisine muhalif olan kitleler barındıracaktır. Buda bir müddet sonra hakemin kararlar aşamasında zorlanmasına ve yanlışlara düşmesine sebep olacaktır. O halde iletişim ve uyum, hakemlik açısından çok önemlidir. Başarının vazgeçilmez özellikleri arasındadır.

2.8.1. İletişim

İletişim konusu örgütsel psikolojinin ve örgütsel davranışın önemli konularından biridir. Üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Etkili iletişimin önemi insan yaşamında ve iş hayatında sürekli olarak konu edilir. Sporum içerisinde ise bu durum gerçekten farklı ve önemli bir husustur. İletişimi yüksek takımlar, birbirini çok iyi tanıyan ve jetmimikler ile anlaşılan sporcular diğerlerine göre bir adım öndedir. Başarılarının altında gerçekten de iyi bir iletişim yatmaktadır. Sıra dışı ve başarılı hakemler etkili iletişim kurar ve iyi iletişimin öğrenilebilir bir beceri olduğunu bilirler. Ayrıca, sezon öncesinde yöneticiler ile, oyundan önce partnerleri ve antrenörlerle, oyun sırası oyuncular, antrenörler ve seyircilerle, müsabaka sonrası diğer hakemler ve medya ile etkili bir iletişim kurmanın hakemler için ne kadar önemli olduğunu bilirler.

Mesaj, çok özel bir iletişim isteğidir. Bunun anlamı güven, kontrol, sakinlik, pozitif kuvvet/gerginlik ve dürüstlüktür. Duruşunuz, jestleriniz, hareketleriniz ve sesinizin tonu, hepsi birlikte doğru veya yanlış mesajı iletir. Bir hakem olarak, genellikle sizin sözsüz mesajlarınız sözlü mesajlarınıza göre daha sık ve güçlü olacaktır. Beden dilinizi kullanmak çok önemlidir. Çoğu hakem, kullandığı işaretler, jestler ve beden dili ile sahada üst düzey iletişim kurar. Bu nedenle iletişimin yönünü, yöntemini ve önemini bilmek onlara avantaj sağlayacaktır. İletişim aslında hakemlikte hakem olmaya karar verme ile başlayan resmi bir iletişim yoludur.

Etkili iletişim için ilk olarak aşağıdaki 6 temel adımdan oluşan iletişim yöntemlerini anlamanız gereklidir:

1. Mesaj göndermeye karar verme
2. Düşünceleri kesin mesaj haline getirme
3. Mesajı gönderme
4. Mesaj için uygun kanal seçme
5. Mesajı alma
6. Mesaja cevap verme

Örneğin bir müsabakada iletişim kurmanız gereken bir yönetici var, elbette bir hakem olarak almanız gereken en önemli karar, mesajı ne zaman ve nasıl göndereceğinizdir. Mesajı salona girdiğinizde mi göndermelisiniz? Ya da müsabaka için sahaya çıktığınızda mı? Müsabaka sırasında yönetici, antrenör ve sporcular ile iletişiminiz nasıl olmalı. Mesaj yapısal olarak genel mi yoksa özel mi olmalı? Mesaj,

pozitif mi negatif mi olmalı? Oyuncular mesajı anlayabilecekler mi? Bütün bunların belirlenmesi öncesinde yapılacak hazırlıklar ile mümkün olacaktır. Bir hakem olarak mesaj gönderirken bu tür düşünceleri göz önünde bulundurmak gerekir.

Bunların yanında mesajı etkili bir şekilde alma da hakemler için kritik bir unsurdur. Zihinsel olarak dinlemeye hazır olmalı ve oyuncunun, antrenörün veya diğer görevlilerin size ne söylediği ile ilgili dikkatinizi odaklamalısınız. Müsabaka öncesinde belirlenecek iletişim stratejileri genelde hakemlerin mesajı alma ile ilgili açık veya kapalı olma durumlarını şekillendirir. Yapılan en yaygın hata, diğer kişiyi dinlemeyi bırakıp cevap vermeye hazırlanmaktır. İnsan beyni doğal olarak söylenenlere karşı cevap verme ile ilgili bir yapıya sahiptir, karşımızdaki konuşurken zihnimiz ona ne söyleneceği konusunda odaklanma yapar. Hakem olarak ilk önce etkin dinleme ve analiz tekniğinizi geliştirmelisiniz. Ayrıca müsabaka sırasında sporcu, antrenör ve yöneticileri tatmin edici cevap vermeniz neredeyse imkansızdır. Bu nedenle durumun ne olduğunu anlamak ve kısa cevaplar ile olayı çözmek önemlidir.

2.8.2. Uyum

Uyum, kişilerin başka insanlarla düzgün ve seviyeli bir ilişki içerisinde bulunmasıdır. Çevresi ile uyum içerisinde olan kişi, insanlar tarafından takdir görür. Tabi ki hakemlik için uyumlu insan tipi çok kıymetlidir. Hakemlerin sahanın diğer öğeleri ile uyum içinde bulunmaları işlerini kolaylaştıracaktır. Oyuncular ve antrenörler hakem tarafından kendileri için bir rakip olarak görülmemelidirler. Oyunun birer parçası olan bu aktörler ile uyumlu bir çalışma ortaya koymalıdır. Yönettiği maçta hakem ne bir yıldız olmaya çalışmalı ne de sahanın diğer elemanları için düşman olmaya çalışmalıdır. Uyum içinde görevini yerine getirmelidir. Uyumlu şekilde çalışmanın anahtarının, diğer aktörlerle etkili iletişimden geçtiği unutulmamalıdır. Hakem sahadaki sporcular ve çalıştırıcılar ile güzel bir iletişim içerisinde bulunursa, kendisine yöneltilecek eleştirileri kısmen azaltacaktır. Sahadaki uyumu geliştirmek için hakemler sporcu ve çalıştırıcılara karşı saygılı ve nazik davranmalıdır. Hakemler böyle davranış sergileyerek sahanın diğer aktörlerinden de aynı saygılı ve nazik davranış beklentisi içerisinde olabilirler. Bu sebeptir ki; hakemlik yapan kişi dostane davranışlar sergileyebilirler, fakat bu dostane ilişkinin dozu kaçırılmamalı tarafsızlığınızı zora sokacak maçı yönetmenizi zorlaştıracak ortam oluşmasına neden oluşturmamalıdır. Kurallara göre talepler ve şikayetler dinlenmeli kişilere karşı itici ve ters davranıştan

kaçınılmalıdır. Bu davranışlar sonrasında sahada ortaya çıkacak gergin ortam maçın yönetiminde hakemin işini zorlaştıracaktır. Seyircinin de bu gergin ortama dahil olması sonucunda maç içinde karar vermek daha da zorlaşacaktır. Bu nedenle hakem maçı sporcu ve çalıştırıcılarında güvenini kazanarak uyum içerisinde yönetmelidir.

2.9. Voleybol Hakemliği Kursuna Katılabilme Şartları

Voleybol aday hakem kursuna katılabilmek için aşağıdaki şartları yerine getirmek gerekir. Bu şartlar şunlardır;

- Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olmak.
- En az lise veya dengi okullardan birisinden mezun olmak.
- 19 yaşından gün almış ve 31 yaşından (yaş hesabında içinde bulunan yılının 31 Aralık tarihi baz alınır) gün almamış olmak, (30 yaşını aşan süreyi Voleybol branşında faal sporcu veya antrenör olarak geçirenler için 36 yaşından gün almamış olmak).

- Taksirli suçlar hariç olmak üzere ağır hapis; 6 aydan fazla hapis veya affa uğramış olsalar bile devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlarla; zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, hileli iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçtan veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırmak, devlet sırlarını açığa vurmak suçlarından dolayı tecil edilmiş olsa dahi ceza almamış olmak.

- Sporla ilgili her türlü disiplin ve ceza düzenlemeleri (7/1/1993 tarih ve 21458 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanan Spor Genel Müdürlüğü Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliğine göre) ve Federasyon Ceza Talimatı kapsamında son üç yıl içinde bir defada 6 ay ve daha fazla ve/veya toplam 1 yıldan fazla veya doping suçundan dolayı ceza almamış olmak.

2.9.1. Kursun Süresi, Eğitim, Sınav Uygulaması ve Değerlendirme

a) Kursun süresi 3 gün olup, bu süre zarfında toplam 24 saat ders verilir.

b) Kurslarda Merkez Hakem ve Gözlemci Kurulu tarafından görevlendirilecek bir (1) kurs direktörü ve bir (1) hakem eğitmeni görev yapar. Kurs direktörü kursun idari sorumluluk görevi ile birlikte ayrıca hakem eğitmeniyle kural bilgisi derslerini vermek üzere fiilen derse katılır.

c) Kursta; basılı materyal, görsel video ve saha uygulamalı olmak üzere 3 çeşit

yöntem ile eğitim verilir.

d) Kursta derslere devam zorunlu olup düzenli yoklama alınır. 24 saatlik eğitim süresince her kursiyerin en fazla 4 saat kursa katılamama hakkı vardır. Süreyi aşanlar kurstan çıkarılır ve sınava da alınmazlar.

e) Kursiyerler kursun sonunda Merkez Hakem ve Gözlemci Kurulu tarafından hazırlanan sınav soruları yoluyla sadece yazılı sınava tabi tutulurlar. Sınav soru kitapçıkları sınava katılanların huzurunda mühürlü zarf açılarak kursiyerlere dağıtılır. 60 dakikalık sınav sonunda kurs direktörü tarafından toplanan cevap kağıtları optik okuyucuda değerlendirilmek üzere tutanak tanzim edilerek sınav yoklama çizelgesi ile Türkiye Voleybol Federasyonuna gönderilmek üzere Voleybol İl Temsilcisine imza karşılığında teslim edilir.

f) Cevap kağıtları değerlendirmeleri sonucunda, yazılı sınavdan en az 70 puan alan kursiyerler aday hakem olmaya hak kazanırlar.

g) Sınav sonuçları Türkiye Voleybol Federasyonunun resmi internet sitesinde ilan edilir.

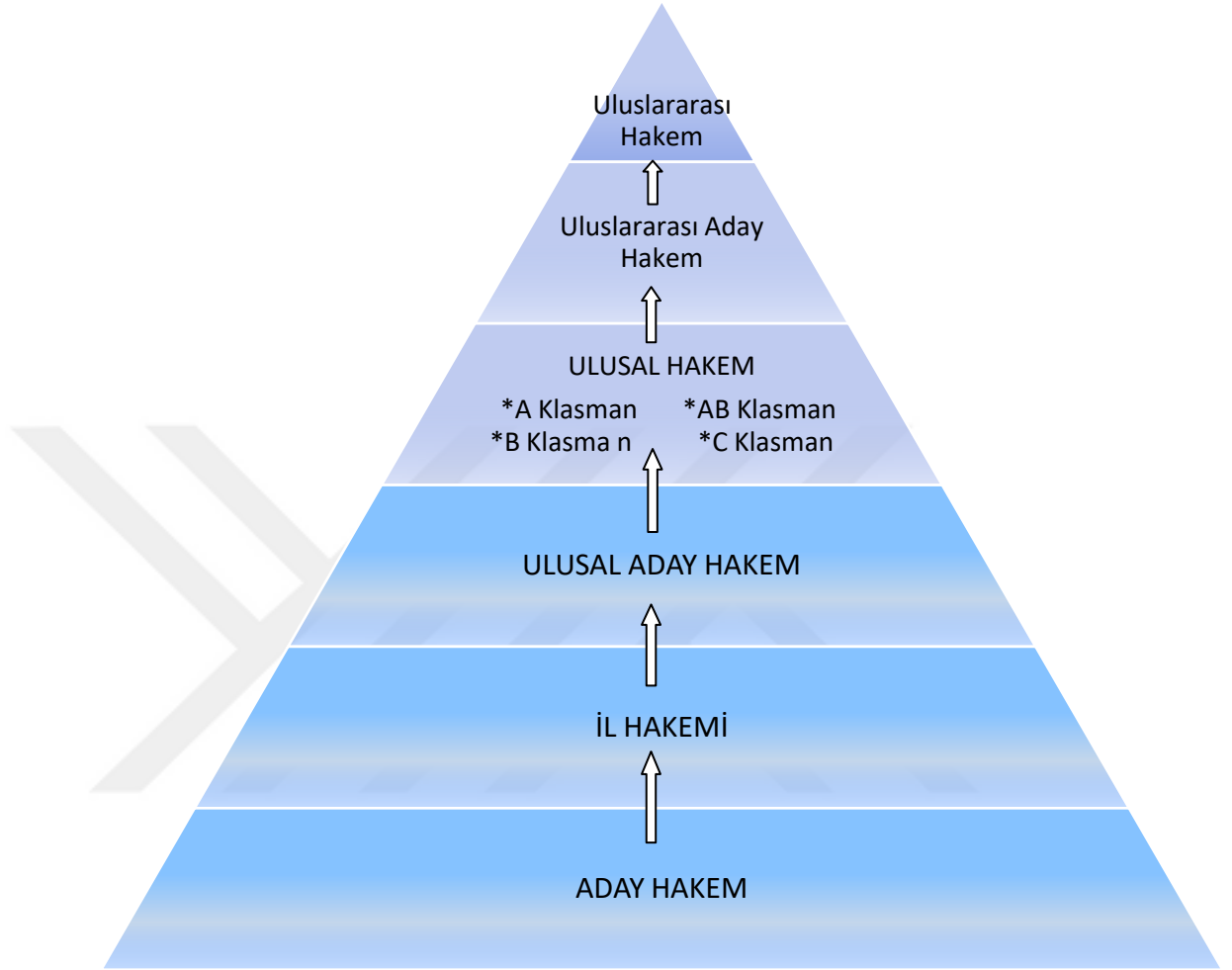
h) Sınavı kazanan adaylar önceden hazırladıkları belgelere ek olarak, sınavın sonucunun Türkiye Voleybol Federasyonu Resmi İnternet Sitesinde ilanını takiben, sağlık durumunun hakemlik yapmaya müsait olduğunu belgelemek üzere Nöroloji, Ortopedi, Göz ve KBB doktorlarından alacakları sağlık raporlarını İl Temsilcisine verirler. Tüm belgeler İl temsilciliklerinde açılacak kişisel dosyalarında muhafaza edilir (TVF Aday Hakem Kursu Yönergesi, 2018).

2.9.2. Voleybolda Hakemliği Unvan ve Klasmanlara Ayırma

Voleybolda hakemlerin unvan ve klasmanlara ayrılması Türkiye Voleybol Federasyonu'nun Hakem ve Gözlemci Talimatı gereğince yapılmaktadır.

Klasman hakemleri Uluslararası ve Ulusal hakemler tarafından oluşmaktadır. Bu hakemler buldukları sezondan önceki yılda yönettikleri maçlardan aldıkları gözlemci notu, Merkez Hakem ve Gözlemci Kurulunun genel değerlendirme notu ve sezon öncesi düzenlenen Hakem ve Gözlemci Gelişim – Bilgilendirme Seminerinden sonra yapılan yazılı sınav notunun yüzdelik olarak değerlendirilmesi sonucu klasmanlara ayrılmaktadır. Bu klasmanlar; A , AB, B ve C şeklinde oluşmaktadır. Klasmanda yer alan hakemler bulunulan sezon için müsabakalarda görevlendirilirler. Klasmanda yer

alamayan hakemler ise klasman dışı kalırlar. Klasman dışı kalan hakemler il hakemleri ve aday hakemler ile birlikte bundukları illerde düzenlenen maçlarda görev alırlar.

Şekil 1. Voleybolda hakem dereceleri ve klasmanları

2.10. Voleybolda Kuralların Felsefesi ve Hakemlik

Voleybol dünyada futbol ve basketbolla birlikte izlenirliği en yüksek branşlardan birisidir. Büyük kitlelerin takip ettiği popüler ve eğlenceli bir spor dalıdır. Oyun özelliği gereği hızlı oynanan bir oyundur. Bu sebeple heyecanı yüksektir. Ani hareketler seyirciyi coşturacak niteliktedir. Aynı zamanda voleybol oyununda birbirini tamamlayan teknikler, seyircilerin kısa sürmesine karşın sayılarda mükemmel enstantaneler seyretmesine imkan sağlamaktadır. Voleybolun bu özelliği seyircinin sürekli maçın içerisinde olmasına, ilgisinin dağılmadan artarak devam etmesine sebep olmaktadır.

Uluslararası Voleybol Federasyonu (FIVB) her geçen yıl voleybolun izlenirliğini artırabilmek için önemli kararlar almaktadır. Alınan bu kararlarla voleybolun gelişimi hedeflenmektedir.

Her spor branşında olduğu gibi voleybolda da kuralların herkes tarafından bilinmesi, oyundaki seviyeyi yukarı çekecektir. Kuralları daha iyi bilen antrenörler ve sporcular voleybolun gelişimine katkı sağlama aşamasında daha bilinçli olacaklardır.

Voleybolda kurallar bazı özelliklerin herkes tarafından görülmesi için konulmuştur. Amaç oyun alanında, en yetenekli, en mücadeleci ve en estetik oyunu sergileyen takımı ortaya çıkarabilmektir. Oyuncuların hem file önünde ve üzerinde hem arka bölgede yapılan savunmada ve hücum ataklarında ya da servis atışındaki çeşitlilikte kısacası yapılan ve uygulanan tüm tekniklerde kurallar uygun davranılması gerekmektedir. Kuralsız oynanan bir oyun ne seyir zevki olarak ne de yönetsel anlamda başarıya ulaşamayacaktır. Voleybol oyun olarak rakiple çok fazla fiziksel mücadele içermezken tekniklerin uygulanması ve kurallara uygun teknikler uygulanması konusunda hassas bir spordur. Çok ince topa temasların veya fileye dokunuşların, ya da çizgiye santimlerle basmaların takip edildiği bir oyunda kurallara tüm oyuncu ve antrenörlerin tam anlamıyla hakim olmaları gerekir.

Voleybolu ilk ortaya çıkaran William Morgan, voleybolda kendine has teknikler olduğunu ve bu tekniklerin hiçbir zaman öneminin azalmadığını kabul etmektedir. Bu tekniklerin birçoğu diğer file ve top oyunlarıyla benzerlikler gösterir. Hücum, savunma, servis ve dönüş gibi teknikleri diğer bazı spor branşlarını seyrederken de duyabilmekteyiz.

Fileli oyunlardan olan voleybol spor branşları arasında önemli bir yere sahiptir. Topu oyunda tutabilmek için topun sürekli belli kurallara göre havada durması gerekmektedir. Kendi sahada yere düşürmemeye çalıştığın topu, rakip sahada yere düşürmeye çalışmak oyun için değişik seyir zevki ortaya çıkarmaktadır.

Oyundaki libero oyuncusun amacı da topun oyunda daha çok kalmasını sağlayarak sayıyı neticelenme süresini uzatmaktır. Böylece daha uzun süreli sayıların oynanması sağlanacaktır. Zaman içerisinde servis kuralında yapılan değişikliklerle, servis atışının sadece takım için oyunu başlatmak amaçlı yapılan bir vuruş olmaktan çıkarmıştır. Takım attığı servis atışını hücum silahı gibi kullanıp, rakibin oyununu bozma amaçlı servisler kullanmaya başlamışlardır. Özellikle son dönemlerde erkek

takımlarında atılan etkili smaç servisler takımın hücum vuruşu şekline dönüşmüştür.

Voleybolda dönüş kuralı ile tüm oyuncular sahadaki bütün bölgelere gelmek zorundadırlar. Saha içerisindeki her oyuncu servis pozisyonuna gelmek, ön bölgede ve arka bölgede oynamak zorundadır. Takımlar mevcut oyuncuların özelliklerine göre ön ve arka bölgede, servis atışından sonra kurallara uygun yer değiştirmeler yapabilirler. Pasör, pasör çaprazı, orta oyuncu, köşe oyuncuları ve liberolar oyun içinde yer alan, özelliklerine ve oynadıkları bölgeye göre oyuncuların isimlendirilmesidir.

Sporcular teknik ve taktik bilgilerini güçleriyle birleştirerek yarışırlar. Bu yarışmanın kalitesi, taraftarı etkilemek ve izleyici sayısını artırmada en önemli etkidir. Her geçen gün voleybola olan ilgi artmaktadır. Oyununda alınan yeni kararlarla gelişimi için çaba sarf edilmektedir. Bu gelişim de istenen tabi ki güzele, doğruya, güçlüye ve daha hızlı oyuna yönelik gelişimdir. Şüphesiz bu gelişim sayesinde voleybol popülaritesini her geçen gün daha da artıracaktır.

Voleybol kurallarının uygulanması noktasında hakem en yetkili kişidir. Hakem için bir müsabakada gösterilecek başarılı bir yönetim istenen ve beklenen davranıştır. Ama bu her zaman olmayabilir. İstlenen yani herkes tarafından takdir edilecek bir yönetim için gerekli davranışlar vardır. Bu göre hakem;

- Saha içerisindeki tüm herkese karşı tarafsız olmalıdır,
- Seyircilerde bu tarafsız yönetimin farkında olmalıdırlar,
- Hakemin güvenilen bir kişilik olması, saha içinde oyuncularında tamamıyla oyuna odaklanması sağlar
- Hakem doğru kararlar vermeli,
- Kurallara hakim olmalı ve kuralların amacının ne olduğunu bilmeli,
- Oyunun mücadeleye yönünün ortaya çıkmasına fırsat tanınmalı ve yönetimi esnasında kararlı davranışlar göstermeli,
- Müsabakanın tek yetkilisi olarak kuralları uygulamalı, yanlış cezalandırmalı sporcuların kötü ve yanlış davranışta olmaması için gerektiğinde uyarılarda bulunmalı,
- Oyunun en önemli aktörü olarak, oyunu gelişimi için çaba göstermeli, saha içerisindeki güzel ve seyir zevki yüksek hareketlerin artmasına vereceği kararla destek olmalıdır.

Sonuçta şunu söylemeliyiz ki; başarılı hakem, oyun kurallarını iyi bilen, kuralları iyi yorumlayan saha içindeki taraflar tarafından takdir gören yaptığı işe saygı

duyulan kişidir.

2.10.1. Voleybolda Baş Hakemin Görev ve Sorumlulukları

a) Başhakemin Duruş Yeri

Başhakem, filenin dış tarafında ve yazı hakeminin karşısında konuşlandırılan bir hakem sandalyesinin üzerinde görevini ayakta durarak gerçekleştirir. Oyuna bakış seviyesi, filenin üst kenar seviyesinden tahmini olarak 50 cm üzerinde olmalıdır.

b) Yetkileri

Maçı başlamasından itibaren sonuna kadar başhakem yönetir. Müsabaka süresince hakemler ve takımlar üzerinde kesin otorite sahibidir. Başhakemin maç süresince verdiği kararlar kesindir. Başhakem, maçta son nihai kararı verecek kişidir. Diğer hakemlerden birisinin yanlış karar verdiği durumlarda onların kararlarını değiştirerek kendisi karar vermeye yetkilidir. Yine başhakem görevi esnasında hatalar yaptığını düşündüğü hakemi değiştirme yetkisine sahiptir..

Oyun süresince başhakem sahada görevli top toplayıcıların, yer silicilerin ve paspasçılardan da çalışmalarını kontrol etmekte yetkilidir.

Oyun kurallarında belirtilmemiş konularda ve oyunla ilgili her türden konuda karar verme yetkisi başhakeme aittir.

Başhakem, verdiği kararlar üzerinde kesinlikle hiçbir tartışma ortamına fırsat tanımamalıdır. Fakat; oyundaki kaptan istemesi halinde hakemden kararına ilişkin açıklama talebinde bulunabilecektir. Başhakem de kuralların uygulanması ve kendi yorumu hakkında gerekli açıklamayı yapmalıdır. Şayet oyun içerisinde açıklama talebinde bulunan kaptan açıklamayı yeterli bulmaz ve karara itiraz edeceğini söylerse bunu baş hakeme söyler ve maç sonunda gerekli itirazını yazılı olarak yapar. Başhakem, oyundaki kaptanın bu talebini yerine getirmesini için gereken fırsatı tanımak zorundadır.

Başhakem maçın öncesinden başlayarak ve maç süresince, oyun sahasındaki tüm koşulların oyun için gerekli olanakları sağlayıp sağlamadığı konusunda karar vermekle en yetkili sorumludur.

c) Sorumlulukları

Başhakem maç başlamadan önce:

1) Oyun sahasının koşullarını, maç toplarını ve oyun için gerekli diğer malzemeleri kontrol eder,

- 2) Takım kaptanlarıyla beraber kura atışı gerçekleştirir,
- 3) Saha içerisindeki her iki takımında ısınmasını takip eder.

Başhakem maç süresince aşağıdaki konularda yetkilidir:

- 1) Takım mensuplarına gereken durumlarda uyarılarda bulunmak,
- 2) Ceza gerektirecek davranışlara ve oyun geciktirmelerine karşı gerekli yaptırımları gerçekleştirmek.

Başhakem sorumlulukları arasında aşağıdaki durumlarda karar vermek:

- 1) Servis atan oyuncunun ve perdeleme dahil servis atan takımın pozisyon hatalarına,
- 2) Topla oynama hatalarına,
- 3) File üst kenar seviyesi üzerindeki hatalara, öncelikle hücum yapan takım tarafından yapılan hatalara,
- 4) Geri hat oyuncularının ve liberonun hücum vuruşu hatalarına,
- 5) Bir oyuncunun; kendi ön bölgesinde bulunan bir liberonun parmak pasından gelen topa, file üst kenar seviyesi üzerindeyken yaptığı tamamlanmış hücum vuruşuna,
- 6) Topun bütünüyle file altındaki boşluktan geçmesine,
- 7) Geri hat oyuncusu tarafından tamamlanmış bir bloğa veya liberonun blok teşebbüsüne,
- 8) Top; file düzlemini, geçiş boşluğunun kısmen veya bütünüyle dışından geçerek rakip oyun alanına giderse veya oyun alanının kendi tarafındaki antene değerse,
- 9) Servisten gelen top ve 3. vuruştan sonraki top, oyun alanının kendi tarafındaki antenin üzerinden veya dışından geçerse.

Müsabaka sonlandıktan sonra, müsabaka cetvelinde hata olup olmadığını kontrol eder ve sonrasında cetveli imzalayarak görevini tamamlar.

2.10.2. Voleybolda Yardımcı Hakemin Görev ve Sorumlulukları

a) Yardımcı Hakemin Duruş Yeri:

Yardımcı hakem, görevlerini; başhakemin karşı tarafındaki direğin yakınında ve başhakem ile yüz yüze olacak şekilde, oyun alanının dışında, ayakta yerine getirir.

b) Yetkileri:

İsminden de anlaşılacağı üzere yardımcı hakem başhakemin yardımcısıdır. Fakat kendi görev alanına içerisinde bazı yetkileri de vardır. Müsabakada başhakemin görevini devam ettiremeyecek bir durum içinde olması halinde görevini üstlenir.

Kendisine tanınan yetkiler dışında gördüğü hataları düdük çalmadan başhakeme işaretle gösterebilir, fakat bu kararların uygulanması konusunda ısrarcı olamaz.

Masadaki yazı hakeminin çalışmasını denetler.

Takımların oturma sıralarında oturan görevlilerin davranışlarını kontrol eder ve bunlardan hatalı davranış içerisinde bulunanları başhakeme iletir.

Isınma bölgesindeki sporcuların hareketlerini denetler.

Müsabakadaki duraklamalar için izin verir, zamanını denetler ve kural dışı istekleri reddeder.

Yardımcı hakem takımların molalarını ve oyuncu değişiklik sayıları takip eder ve takımların kullandıkları ikinci molaları ile beş ve altıncı oyuncu değişiklik sayılarını maçın başhakemine ve ilgili takımın koçuna iletir.

Oyun içerisinde yaşanan bir sakatlıkta kurallarda belirtildiği şekilde istisnai oyuncu değişikliğini gerçekleştirir ya da sakatlanan oyuncu için 3 dakika iyileşme süresini tanır.

Müsabakada öncelikle ön bölge sonrasında tüm saha zeminin kontrolünü yapar. Maç oynanırken, maç toplarının kurallara uygunluğunu kontrol eder.

Ceza sahasında olan takım üyelerinin davranışlarını kontrol eder ve burada yapılan kusurlu davranışları başhakeme iletir.

c) Sorumlulukları:

Müsabakada her set başlamadan önce , netice setinde ise hem set başında hem de saha değişiminden sonra ve gerek duyulan durumlarda, oyundaki oyuncuların saha içerisinde bulunmaları gereken pozisyonlarını diziliş kağıdındaki uygunluğuna göre kontrol eder.

Müsabaka süresince yardımcı hakem aşağıdaki durumlara karar verir ve düdük çalarak resmi işaretini gösterir:

- Rakibin oyun alanına ve filenin altındaki boşluğa temasına,
- Servis karşılayan takımdaki pozisyon yanlışlarına,
- Öncelikli olarak, blok tarafındaki sporculardan birisinin kurallar dışında fileye hatalı temasına veya sporcunun oyun alanının kendi tarafındaki antene hatalı dokunuşuna,
- Libero oyuncunun blok teşebbüsü hareketine veya geri hat oyuncularından birisi tarafından tamamlanmış bloğa; ya da arka bölge oyuncuları ile libero tarafından

gerçekleştirilen hücum vuruş hatasına,

- Oyun sahasında topun yabancı bir cisme değmesine,
- Başhakemin topun zemine temasını göremediği pozisyonlarda topun zemine temasına,
- Top; file düzlemini, geçiş boşluğunun kısmen veya bütünüyle dışından geçerek rakip oyun alanına giderse veya oyun alanının kendi tarafındaki antene değerse,
- Servis atışından ve takımın üçüncü vuruştan sonraki topun, oyun alanının kendi tarafındaki antenin üzerinden veya dışından geçmesi durumunda.

Müsabaka sonunda müsabaka cetvelini kontrol eder ve imzalar (Resmi Voleybol Oyun Kuralları, 2017-2020).

2.11. Karar Verme

Karar verme, bir ihtiyacı gidereceği düşünülen bir objeye ulaştırabilecek birden fazla yol olduğu zaman, yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş şeklinde tanımlanabilir. Karar vermeyi gerektiren durum önemli konularda verileceğinde, sonuçları önceden tasarlama ve hedefe ulaştırma gücü en fazla olana yönelme daha çok önem kazanmaktadır (Kuzgun, 1992). Karar verme, akıl, düşünce, bilinç ve irade ile donatılmış bulunan insanlara özgüdür (Koçel, 2001).

Başka bir araştırmacının tanımlamasında ilk olarak karar verme; karar verecek kişinin seçimlerini ve değerlerini esas alan alternatiflerin seçimi ve tanımlanması çalışmasıdır. Karar verme çeşitli olaylar hakkında göz önünde tutulan alternatiflerin seçiminde sadece bu alternatiflerin tanımlanmasını değil, aynı zamanda en uygun olan hedeflerimiz, isteklerimiz, yaşam tarzımız, değerlerimiz vb. ile birlikte gerçekleştirir. Araştırmacı ikinci karar verme tanımlamasında; alternatifler arasında en makul seçimi yaparken kuşku ve bilinmezlikleri yeterince azaltma süreci olarak açıklamıştır. Bu tanım karar vermenin bilgi toplama fonksiyonu üzerinde yoğunlaşır. Amaç burada belirsizlikleri yok etmek değil azaltmaktır. Çünkü verilen kararların çok az bir oranla net bir doğruluk içinde verildiği bilinir. Verilecek bir karar için net bilgiler edinmek her zaman olanaklar içinde değildir. Bu sebeple verilecek olan her karar da bir miktarda olsa risk vardır (Harris, 1998).

Kişi, bir topluluk içerisinde hayatını sürdüren ettiren sosyal bir varlıktır. Bu sebeple içinde bulunduğu kitleyle birlikte hareket etmek ve grubun yapacağı bütün faaliyetlere katılmak ve katkı sunmak durumundadır. Karar verme ise, problemleri bir

duruma kolektif olarak karşılıklı bulunmak için bir sosyal stratejidir. Bilgi, düşünce, duygu ve yaratıcılığın faaliyet içinde birleştiği yerdeki psikolojik olaydır (Koçel, 2001). Bireyler günlük yaşantılarında pek çok karar verme aşaması geçirmektedir. Çevresine esnek bir uyum gösteren insan, ihtiyaçlarını karşılama çabalarını sürdürürken karar verme davranışı göstermektedir.

Kişinin sahip olduğu bireysel farklılıkların, karar verme davranışı üzerinde etkileri vardır. Çok seçenekli karar alma süreçleri, bireyler açısından daha fazla güçlük ortaya çıkarmaktadır. Bu durum bireyde stres durumlarının yaşanmasına neden olabilmektedir. Aynı zamanda bu karar verme karmaşıklığı, bireyi karar vermede olumsuz etkilemektedir (Deniz, 2004). Karar verme davranışı, genel olarak amaca ilişkin gerekli bilgiyi toplamak için amaçları belirleme, böyle bir bilgiyi dikkate alarak ve değerlendirerek seçenekler oluşturma ve mevcut seçeneklerden amaca en uygun olanını seçmeyi içerir (Güçray, 2001).

2.11.1. Karar Verme Süreci

Kökdemir'e (2003) göre, insanlar yaşadıkları günler boyunca farklı önemlerde kararlara imza atarlar. Bundandır ki alınan bunca karar, düşünüldüğünde çok karmaşık bir süreç olarak görülmez. İnsan için karar verme süreci bir ihtiyaç hissettiğinde başlamaktadır. İnsan daha sonrasında koyduğu hedefe ya da amaca ulaşmak için hedefine veya amacına yönelik seçenekler hakkında bilgi toplar. Gelecekte seçeneklerin sonuçlarına erişme olasılığı ve kendi değerleri üzerinde durur. Etkili kararlar için bu değerlerin netleştirilmesi önem arz etmektedir. İnsanın birçok seçenektan birinde karar kılması bilişsel bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bilişsel bu süreçte, seçenekler hakkında detaylı bilgi edinmek, elde edinilen bilgileri sınıflandırmak, önemine göre sıralamak, her birinin talepleri karşılama olasılığı yönünden incelenmesi gibi işlemleri barındırmaktadır (Tatlıoğlu, 2014).

Karar verme süreci, problemlerin çözümünde hedefler koyma ve alternatif yolları değerlendirme gibi bilişsel süreçleri içerir (Köksal ve İşmen-Gazioğlu, 2007).

Literatürde karar verme süreçleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

Seçimi sezinlemek: Bu evre billurlaştırma, araştırma, seçim ve netleştirme olmak üzere dört bölümden meydana gelmektedir. Evreler her zaman sıralı bir yapıya sahip olmamakta, evreler sadece karar verme sürecinde yol gösterici bir rol üstlenmektedir. Bunun yanında seçimi sezinleme evresini meydana getiren parçalar hem

karar verme sürecini hem de bireyin duygusal ve bilişsel süreçlerini anlamaya yardımcı olmaktadır. Araştırma evresinde birey geleceğe yönelik hayaller ve hedefler kurarak sistematik ya da sistematik olmayan bir biçimde çözüm yolları aramaktadır. Billurlaştırma evresinde bireyin düşünceleri daha berrak hale gelmekte, duygu ve düşünceler düzenli bir yapıya bürünmekte ve önünde bulunan seçeneklerin avantajlı/dezavantajlı yönleri görmektedir. Diğer evre olan seçim evresinde birey önündeki seçeneklere göre kendi seçimini belirlemektedir. Netleştirme evresi ise bireyin karar verdiği seçimi uygulamak için harekete geçmesini ifade etmektedir (Yiğit, 2005).

Karar verme konusunda seçim yapıldıktan sonra seçime uyum evresi başlamakta olup, bu evre tümevarım, yeniden düzenleme ve bütünleşme olmak üzere üç evreden meydana gelmektedir. Tümevarım evresinde birey belirlediği seçimi uygulamaya başlamaktadır. Yeniden düzenleme evresinde birey herhangi bir gruba katılma konusunda istekli hale gelmektedir. Zaman içerisinde birey içine girdiği grubun destekçisi olmaktadır. Bütünleşme evresinde ise grup ile birey birbirini kabul etmektedir. Bu durumda birey grubun vazgeçilmez bir parçası haline gelmektedir (Yiğit, 2005).

Bilişsel açıdan ele alındığı zaman karar verme süreçlerinin oldukça geniş bir yelpazede ele alındığı görülmektedir. Deniz (2002) bilişsel açıdan karar verme süreçlerini aşağıdaki gibi sıralamıştır;

a) Seçim: Karar verme becerisi için bir ön koşuldur. Kararların kontrolü; içtepsel denetim ve kendine saygı ile ilgilidir. Ergenlerin seçimlerinde denetim ve sorumluluğun gelişimi, akran gruplarına çoğunlukla uyulması gerektiğinden sık sık ertelenebilmektedir.

b) Anlama: Bilişsel süreç olarak karar verme etkinliğini anlamaya işaret etmektedir. Bireylerin kendi bilişsel süreçleri hakkındaki bilgisi; okuma, hatırlama, problem çözme gibi becerilerin yerine getirilmesinde gerekli olabilmektedir.

c) Yaratıcı Problem Çözme: Problemin tanımlanmasını, seçilecek alternatiflerin ortaya çıkarılmasını, yeni alternatifleri üretmek için seçim alternatiflerinin yaratıcı bileşimi ve amaçlarına ulaşmak için gereken adımların kavranmasını içermektedir.

d) Uzlaşma: Aile ile veya arkadaşları ile bir uyuşmazlıkta, kabul edilebilir bir çözümde anlaşmaktır. Uzlaşmada başka bir kişinin fikirlerinin alınması önemlidir.

e) **Sonucu değerlendirebilme:** Kendisi ve diğerleri için, seçilen eylemlerin sonuçları hakkında düşünebilme düzeyidir.

f) **Doğru seçim:** Bilginin etkili ve mantıklı olarak elde edilmesi için ön koşuldur. Problem çözücü olarak karar veren bireyler, problemini çözmede stratejileri esnek olarak kullananlardır.

g) **Güvenirlilik:** Alternatiflerin seçiminde bilginin güvenilirliğini değerlendirme becerisidir. Güvenirlilik, elde edilen yeni bilgiyi, önceki bilgilerle kontrol edilerek de yapılabilir.

h) **Kararlılık:** Yetenekli karar veren kişiden, seçimlerde istikrarlı olması beklenir. İleri ergenlik evresindeki gençler, kararlarında daha istikrarlı olabilmektedirler.

i) **Bağlanma:** Kararların bağlayıcılığı ile ilgilidir. Yaş ilerledikçe karar verme durumlarında yüksek bir yeterlilik görülebilmektedir (Yılmaz, 2011).

2.11.2. Karar Verme Stilleri

Sosyal etkenler ve çevre etkenlerinin, karar verme stiline belirlenmesinde önemi büyüktür. Karar verecek kişinin; ailesine, arkadaşlarına, yakın çevrelerine karşı kendisini sorumlu hissetmesi sonucu bu sorumluluk duygusunun verilecek kararı etkileyebileceği düşünülebilir.

Nunnally'e (1978) göre karar verme stillerinin kavramsal olarak içerdiği ilk teorik açıklamalar, genel özelliklerden daha çok davranışlar üzerinde odaklanırken, bazı araştırmacılar bireylerin topladıkları bilgiler ile süreç bilgileri üzerinde odaklanmaktadır (Nunnally, 1978' den aktaran: Avşaroğlu, 2007).

Scott ve Bruce'e (1995) göre, bireyler karar verme sürecinde bilgi toplarken, bu bilgileri özümsemek için hem kavramların hem de bilgilerin ayrıştırılması için daha önceden yerleşmiş bilişsel stillerini temel alırlar.

Karar verme stili, karar verirken toplanan bilgiler ve düşünülen çeşitli alternatif durumlarıdır. Beş tür karar verme stili vardır (Scott ve Bruce, 1995; Philips, Friedlander, Paziienza ve Kost, 1985). Bunlar:

1. **Akılcı karar verme stili:** Karar verme anında, insanların karar vereceği durumla ilgili gerekli tüm araştırma ve incelemeleri yapıp duruma en uygun olan seçeneği seçme işlemidir. Bu tip karar verme stiline sahip kişiler, çok dikkatli davranışlar ortaya kayarlar.

2. Sezgisel karar verme: Kişinin karar verme anında, duygu düşünce ve sezgilerini ön plana alarak kararlar vermesidir.

3. Bağımlı karar verme: Kişi bu karar verme stilinde başka insanların yönlendirmelerinde ve tavsiyelerinden etkilenip ona göre kararlar vermektedir.

4. Kaçınan karar verme: Bu tip karar verme stilini kullanan bireyler, karar verme konusunda kendisini geri çekerler ve karardan vermeden uzaklaşırlar.

5. Spontan karar verme: Kişi şayet bu karar verme stiline göre kararlar verme durumunda ise kararını verirken o anki durum ve koşulu göz önüne alır.

2.11.3. Sporda Karar Verme

Karar verme ile ilgili araştırmalar yapılırken değişik bilim dallarından faydalandığı bilinir. Karar verme davranışı ve süreci, sosyoloji, psikoloji, matematik, coğrafya, siyasi bilimler ve yönetim bilimleri gibi birçok alan tarafından incelenmiştir.

Spor alanının karar verme davranışı ile ilgili araştırmalar için çok uygun bir alan olduğunu düşünülmektedir. Çünkü spor alanının kişinin karar ve karar verme durumuyla ilgili olan bilişsel incelendiği potansiyel bir laboratuvar olduğunu belirtmiştir (Bar-Eli ve Raab, 2006).

Sporda alanında karar verme davranışının tek örnek bir türü yoktur. Ancak genel olarak bazı karakteristik özelliklerinden söz edilebilir. Bunların başında spor esnasında karar verirken verilecek kararın doğal olmasıdır. Net olarak içerdiği birçok vazife ile sporcunun müsabaka sürecinde potansiyel tercih sayısı çok fazladır. Örnek olarak; bir sporcu, oyun alanına çıktığında, alacağı kararlarını, sorumluluğunu ve oyundaki yaratıcılığını istediği gibi kullanmak istiyorsa, daha önceden bir planlama yapmaz tam tersine ani oluşan durumlara karşı ve hazırlığı daha önceden kararlar ve davranışlar ortaya koyma durumundadırlar (Johnson, 2006).

Spor alanlarında ortaya çıkan kararların özelliği birçoğunun dinamik olmasıdır. Spor alanlarındaki ortamlar zamanla değişen dış dinamiklere sahiptir. Bu dinamik yapıdan dolayı sporcunun bilgi oluşturma yeteneğine ihtiyacı doğar. Çünkü sporcu müsabaka anında ortaya çıkan yeni durum karşısında yeni bilgilere ihtiyaç duyar. Bilgilerin yetersiz kaldığı bu yeni durum karşısında sporcunun farklı bilgilere yönelmesi gerekecektir (Johnson, 2006).

Birçok spor etkinliğinde verilen kararlar, yapılan davranışlar zamana karşı verilmek zorundadır. Bu özellik sporda karar vermenin dinamik yapısıyla alakalıdır.

3. MATERYAL ve METOT

3.1. Materyal

Bu çalışmanın evrenini Türkiye Voleybol Liglerinde görev alan; Uluslararası ve Ulusal voleybol hakemleri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini Türkiye Voleybol Federasyonu tarafından Antalya – Side de düzenlenen sezon öncesi 2017-2018 Hakem ve Gözlemci Gelişim Seminerine katılan ve Türkiye'nin çeşitli illerinde görev yapan; 19 Uluslararası, 353 Ulusal voleybol hakemi oluşturmaktadır.

Bu çalışmada voleybol hakemlerine, geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan “Melbourne karar verme ölçeği I-II” uygulanmıştır.

Bu tez çalışması için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 17.09.2018 tarih B.30.2.ODM.0.20.08/1215-1371-1901 sayılı (EK-1) onay alındı. Etik kuruldan onay alındıktan sonra katılımcılara tez çalışması hakkında ayrıntılı bilgi verildikten sonra, gönüllü olarak katıldıkları çalışmada anketi eksiksiz olarak doldurmaları istendi.

3.2. Melbourne Karar Verme Ölçeği (MKVÖ)

Orijinali Mann. ve ark. (1998), tarafından geliştirilmiş olan Melbourne Karar Verme Ölçeğini, (Melbourne Decision Making Questionary) Deniz (2004), Türkçe'ye uyarlayarak geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. Melbourne Karar Verme Ölçeği iki kısma ayrılmaktadır.

Ölçeğin Birinci Kısmı: Karar vermede özsaygıyı (kendine güven) belirlemeyi amaçlamaktadır. Altı maddeden oluşmakta ve üç maddesi düz, üç maddesi ters yönde puanlanmaktadır. Puanlama maddelere verilen “Doğru” yanıtı 2 puan, “Bazen Doğru” yanıtı 1 puan, “Doğru Değil” yanıtı 0 puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 12'dir. Yüksek puanlar karar vermede özsaygının yüksek olduğunun göstergesidir.

Ölçeğin İkinci Kısmı; Melbourne Karar Verme Ölçeği II (MKVÖ II) ise 22 maddeden oluşmakta ve karar verme stillerini ölçmektedir. Dikkatli (6 madde), Kaçingın (6 madde), Erteleyici (5 madde) ve Panik (5 madde) Karar Verme stilleri olmak üzere dört alt faktörü bulunmaktadır (Deniz, 2004).

1. Dikkatli Karar Verme Stili: Bireyin karar vermeden önce özenle gerekli bilgiyi araması ve alternatifleri dikkatlice değerlendirdikten sonra seçim yapma durumudur. Bu faktör altı madde (2, 4, 6, 8, 12, 16) ile ifade edilmiştir.

2. Kaçınan Karar Verme Stili: Bireyin karar vermekten kaçınması, kararları başkalarına bırakma eğiliminde olması ve böylece sorumluluğu bir başkasına devrederek karar vermekten kurtulmaya çalışma durumudur. Bu faktör altı madde (3, 9, 11, 14, 17, 19) ile ifade edilmiştir.

3. Erteleyici Karar Verme Stili: Bireyin kararı geçerli bir neden olmaksızın sürekli erteleme, geciktirme ve sürüncemede bırakma durumudur. Bu faktör, beş madde (5, 7, 10, 18, 21) ile ifade edilmiştir.

4. Panik Karar Verme Stili: Bireyin bir karar durumu ile karşı karşıya kaldığında, kendini zaman baskısı altında hissederek aceleci davranışlar sergileyip çabuk çözümlere ulaşma çabası durumudur. Bu faktör, beş madde (1, 13, 15, 20, 22) ile ifade edilmiştir.

a. Melbourne Karar Verme Ölçeğinin Güvenirliği

MKVÖ I-II'nin güvenilirliği testin tekrarı ve iç tutarlılık yöntemleriyle ayrı ayrı hesaplanmıştır. Bu amaçla 2002–2003 öğretim yılında S.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Bilgisayar Sistemleri Öğretmenliği ve Otomotiv Öğretmenliği bölümlerinden seçilen 56 öğrenciye üç hafta arayla iki kez uygulama yapılmıştır. Testin tekrarı yöntemi ile alt ölçeklerden elde edilen güvenilirlik katsayıları, karar vermede öz saygı $r = .85$, dikkatli karar verme stili ile $r = .83$, kaçınan karar verme stili ile $r = .87$, erteleyici karar verme stili ile $r = .68$, panik karar verme stili ile $r = .84$ olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığının hesaplanmasında madde analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda ölçeklerde yer alan toplam 28 maddenin, 26'sının madde toplam korelasyonları .33'ün üstünde; diğer 2 maddenin madde toplam korelasyonu ise .26 ve .27 bulunmuştur. Madde yüklerinin istatistiksel olarak yeterli düzeyde olduğu anlaşılmıştır. 154 üniversite öğrencisine uygulanan MKVÖ I-II'nin iç tutarlılık katsayıları karar vermede öz saygı için Cronbach Alpha = .72, karar verme stili alt boyutlarından dikkatli karar verme için Cronbach Alpha = .80, kaçınan karar verme için Cronbach Alpha = .78, erteleyici karar verme için Cronbach Alpha = .65, panik karar verme için Cronbach Alpha = .71 olduğu bulunmuştur. (Deniz, 2004).

b. Melbourne Karar Verme Ölçeği'nin Geçerlik Çalışmaları

Melbourne Karar Verme Ölçeği'nin geçerlilik çalışmaları için kapsam geçerliliği ve benzer ölçekler geçerliliği yöntemi kullanılmıştır. Kapsam geçerliliği uzman kanısına başvurularak gerçekleştirilmiştir. Alanda uzman olarak çalışan kişiler, MKVÖ I-II'yi incelemeleri sonucunda, ölçek maddelerinin içeriği ve niteliğinin ilgili alt ölçekleri ölçebilecek nitelikte olduğunu belirtmişlerdir. Benzer ölçekler geçerliliği ise Kuzgun (1992) tarafından geliştirilen Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ) ile yapılmıştır. Öğrencilere MKVÖ I-II ve Karar Stratejileri Ölçeği birlikte uygulanmıştır. MKVÖ I-II'nin alt ölçekleri ile KSÖ'nin alt ölçekleri arasındaki korelasyon katsayıları $r=.15$ ile $r=.71$ arasında değiştiği ve MKVÖ I-II ile KSÖ arasındaki 0.01 ve 0.05 düzeylerinde anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlarla MKVÖ I-II'nin yüksek düzeyde geçerli olduğunu belirlenmiştir (Deniz, 2004).

c. Melbourne Karar Verme Ölçeği'nin Değerlendirilmesi

MKVÖ I: Karar vermede öz saygıyı (kendine güven) belirlemeyi amaçlayan bir ölçektir. Altı (6) maddeden oluşmakta ve üç maddenin (2, 4, 6) tersi puanlanmaktadır. Puanlama maddelere verilen “Doğru yanıtı” 2 puan, “Bazen doğru” yanıtı 1 puan, “Doğru değil” yanıtı 0” puan şeklinde yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek maksimum puan 12’dir. Yüksek puanlar karar vermede öz saygının yüksek olduğunu göstergesidir (Deniz, 2004).

MKVÖ II: Yirmi iki (22) maddeden oluşmaktadır. Ölçek karar verme stillerini ölçmektedir. Alt ölçekleri kapsayan sorular ise;

1. Dikkatli: 2, 4, 6, 8, 12, 16. maddeler
2. Kaçınan: 3, 9, 11, 14, 17, 19. maddeler
3. Erteleyici: 5, 7, 10, 18, 21. maddeler
4. Panik: 1, 13, 15, 20, 22. maddeler

MKVÖ II 'nin puanlamasında; dikkatli (0 - 12), kaçınan (0 - 12), erteleyici (0 - 10) ve panik (0-10) puan aralığı ile değerlendirilir. Bu ölçekte MKVÖ I gibi yanıtlanmaktadır. Puanların yüksekliği ilgili karar verme stiline kullanıldığına işaret etmektedir (Deniz, 2004).

Ölçek beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin Karar verme özsaygı iç tutarlık (Cronbach Alpha) güvenilirlik katsayısı 0.74,8 ve Karar verme stilleri iç tutarlık (Cronbach Alpha) güvenilirlik katsayısı 0.76 olarak bulunmuştur.

3.3. Metot

Verilerin toplanması; Verileri toplamak amacıyla, Gözlemciler ile Ulusal ve Uluslararası voleybol hakemleri için sezon öncesi düzenlenen, Voleybol Hakemleri ve Gözlemcileri Federasyonunun düzenlediği gelişim seminerinde yer alan tesadüfi olarak belirlenen örneklem grubundaki; 19 Uluslararası ve 353 Ulusal voleybol hakemi belirlenmiştir. .

3.3.1. Test Protokolü

Veri toplama işi başlamadan önce hakemlere, ölçeklerle ilgili yönergeler okunmuş ve uygulama ile ilgili gerekebilecek bilgiler sunulmuştur. Uygulama sonunda ölçek toplanmış ve sıraya göre tasnif edilmiştir.

3.4. İstatistiksel Değerlendirme

Hakemler ile ilgili demografik bilgilerin değerlendirilmesinde frekans (f) ve yüzde (%) hesaplanmış ve tablolar halinde verilmiştir.

Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS 22.0 istatistik paket program kullanılmıştır. Normallik sinamasına göre, veriler normal dağılım göstermiştir. İkili grup karşılaştırmalarda t.testi, ikiden çok karşılaştırmalarda tek yönlü varyans analizi f.testi ve farklılığın hangi gruptan olduğunu belirlemek için LSD testi yapılmıştır.. Bu çalışmada hata düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmaya katılan 19 uluslararası, 353 ulusal, toplam 372 voleybol hakemine; klasmanları ve bazı değişkenlerle, karar verme stilleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla “Melbourne karar verme ölçeği I-II” uygulanmıştır.

Ulusal ve Uluslararası Voleybol Hakemlerinin Demografik Özellikleri:

Bu bölümde araştırmaya katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin kişisel ve mesleki bilgilerinden oluşan demografik verilerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin cinsiyet değişkenine göre dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kadın	100	26,9
Erkek	272	73,1
Toplam	372	100

Tablo 1’de ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin cinsiyet değişkenine göre dağılımlarına bakıldığında %26,9 kadınlardan, %73,1’i ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaş değişkenine göre dağılımları

Yaş	n	%
32 yas ve aşağısı	52	14
33 - 39	146	39,2
40 ve üzeri	174	46,8
Toplam	372	100

Tablo 2’de araştırmaya katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaş değişkenine göre dağılımlarına bakıldığında %14’ü 32 yaş ve aşağısı, %39,2’si 33-39 yaş arası, %46,8’i ise 40 yaş ve üzeri hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin seviye değişkenine göre dağılımları

Seviye	n	%
Ulusal	353	94,9
Uluslararası	19	5,1
Toplam	372	100

Tablo 3'te araştırmaya katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin hakemlik seviyelerinin değişkenine göre dağılımlarına bakıldığında %94,9'u ulusal hakemlerden, %5,1'i ise uluslararası hakemlerden oluştuğu görülmektedir..

Tablo 4. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin hakemlik yılı değişkenine göre dağılımları

Hakemlik Yılı	n	%
3-8	52	14
9-15	139	37,4
16-21	124	33,3
21 üzeri	57	15,3
Toplam	372	100

Tablo 4'te ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin hakemlik yılı değişkenine göre verdikleri cevapları düzenlendiğinde, %14'ü 3-8 yıl arası, %37,4'ü 9-15 yıl arası, %33,3'ü 16-21 yıl arası, %15,3'ü ise 21 yıl ve üzerinde hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 5. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin medeni durum değişkenine göre dağılımları

Medeni Durum	n	%
Evli	285	76,6
Bekar	87	23,4
Toplam	372	100

Tablo 5 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin medeni durum değişkenine göre %76,6'sının evli, %23,4'ünün ise bekar hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 6. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin eğitim durumu değişkenine göre dağılımları

Eğitim Durumu	n	%
Lise	40	10,7
Lisans	252	67,8
Lisansüstü	80	21,5
Toplam	372	100

Tablo 6’da ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin eğitim durumu değişkenine göre dağılımlarına bakıldığında %10,7’si lise mezunu, %67,8’i lisans mezunu, %21,5’i ise lisansüstü mezunu hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 7. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin aylık gelir durumu değişkenine göre dağılımları

Aylık Gelir	n	%
800-1500 TL	20	5,4
1501-3000 TL	87	23,4
3001-5000 TL	203	54,5
5001 TL ve üzeri	62	16,7
Toplam	372	100

Tablo 7’de araştırmamıza katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin aylık gelir durumu değişkenine göre dağılımlarına bakıldığında %5,4’ü 800-1500 TL arası, %23,4’ü 1501-3000 TL arası, %54,5’i 3001-5000 TL arası, %16,7’si ise 5001 TL ve üzerinde aylık kazanç elde eden hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 8. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin spor yapma değişkenine göre dağılımları

Spor Yapma	n	%
Evet	335	90
Hayır	37	10
Toplam	372	100

Tablo 8 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin spor yapma durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında spor yapanlar çalışmanın %90’lık kısmını, yapmayanlar ise %10’luk kısmını oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 9. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaşadıkları yerleşim yeri değişkenine göre dağılımları

Yerleşim Yeri	n	%
Büyükşehir	256	68,8
Şehir	79	21,2
İlçe	37	10
Toplam	372	100

Tablo 9’da ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaşadıkları yerleşim yeri değişkenine göre, %68,8’i büyükşehirlerde, %21,2’si şehirlerde, %10’u ilçelerde yaşamlarını sürdüren hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 10. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin meslek değişkenine göre dağılımları

Meslek	n	%
İşçi – Memur	205	55,1
Diğer	167	44,9
Toplam	372	100

Tablo 10’da araştırmamıza katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin meslek durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında %55,1’i işçi ve memurlardan %44,9’luk kısmı ise diğer meslek gruplarında çalışan hakemlerden oluştuğu görülmektedir..

Tablo 11. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin cinsiyet değişkenine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stillerinin karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	Ortalama	St. Sapma	T test	P
Karar vermede öz saygı	Kadın	100	10,57	1,41	-0,98	0,325
	Erkek	272	10,74	1,44		
Dikkatli	Kadın	100	10,32	1,79	1,15	0,250
	Erkek	272	10,07	1,92		
Kaçınan	Kadın	100	2,20	1,78	-1,27	0,205
	Erkek	272	2,51	2,20		
Erteleyici	Kadın	100	1,71	1,84	-1,29	0,195
	Erkek	272	2,01	2,03		
Panik	Kadın	100	1,99	1,91	0,58	0,560
	Erkek	272	1,85	2,05		

Tablo 11 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin cinsiyet değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir($p>0,05$).

Tablo 12. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaş grupları değişkenine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stillerinin karşılaştırılması

	Yaş	n	Ortalama	St. Sapma	Min.	Maks.	F	P
Karar vermede öz saygı	32 ve aşağısı	52	10,60	1,51	6,00	12,00	0,37	0,680
	33-39	146	10,64	1,60	5,00	12,00		
	40 ve üzeri	174	10,76	1,25	5,00	12,00		
	Toplam	372	10,69	1,43	5,00	12,00		
Dikkatli	32 ve aşağısı	52	10,13	1,80	6,00	12,00	0,27	0,763
	33-39	146	10,22	1,99	4,00	12,00		
	40 ve üzeri	174	10,06	1,82	2,00	12,00		
	Toplam	372	10,13	1,88	2,00	12,00		
Kaçıngan	32 ve aşağısı	52	2,42	1,71	,00	7,00	0,18	0,828
	33-39	146	2,51	2,21	,00	12,00		
	40 ve üzeri	174	2,36	2,12	,00	8,00		
	Toplam	372	2,43	2,10	,00	12,00		
Erteleyici	32 ve aşağısı	52	2,23	2,02	,00	8,00	0,80	0,448
	33-39	146	1,94	2,13	,00	10,00		
	40 ve üzeri	174	1,83	1,85	,00	9,00		
	Toplam	372	1,93	1,98	,00	10,00		
Panik	32 ve aşağısı	52	2,08	1,85	,00	6,00	0,40	0,669
	33-39	146	1,92	2,19	,00	10,00		
	40 ve üzeri	174	1,80	1,90	,00	10,00		
	Toplam	372	1,89	2,01	,00	10,00		

Tablo 12 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaş grupları değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmadığı görülmektedir($p>0,05$).

Tablo 13. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin hakemlik seviyesi değişkenine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stillerinin karşılaştırılması

	Seviye	n	Ortalama	St. Sapma	T test	P
Karar vermede öz saygı	Ulusal	353	10,70	1,42	0,51	0,608
	Uluslararası	19	10,53	1,61		
Dikkatli	Ulusal	353	10,14	1,89	0,46	0,846
	Uluslararası	19	10,05	1,78		
Kaçınan	Ulusal	353	2,42	2,09	-0,43	0,664
	Uluslararası	19	2,63	2,29		
Erteleyici	Ulusal	353	1,94	1,99	0,31	0,752
	Uluslararası	19	1,79	1,90		
Panik	Ulusal	353	1,92	2,01	1,04	0,297
	Uluslararası	19	1,42	1,92		

Tablo 13 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin hakemlik seviyesi değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir($p>0,05$).

Tablo 14. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin hakemlik yılı değişkenine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stillerinin karşılaştırılması

	Yıl	n	Ortalama	St. Sapma	Min.	Maks.	F	P
Karar vermede öz saygı	3-8	52	10,63	1,27	6,00	12,00	1,45	0,227
	9-15	139	10,64	1,59	5,00	12,00		
	16-21	124	10,89	1,27	6,00	12,00		
	21 üzeri	57	10,44	1,49	5,00	12,00		
	Toplam	372	10,69	1,43	5,00	12,00		
Dikkatli	3-8	52	10,25	1,91	6,00	12,00	1,16	0,322
	9-15	139	10,10	1,97	4,00	12,00		
	16-21	124	10,30	1,70	4,00	12,00		
	21 üzeri	57	9,75	2,01	2,00	12,00		
	Toplam	372	10,13	1,88	2,00	12,00		
Kaçınan	3-8	52	2,54	1,96	,00	8,00	0,53	0,661
	9-15	139	2,45	2,13	,00	12,00		
	16-21	124	2,26	2,06	,00	10,00		
	21 üzeri	57	2,65	2,23	,00	8,00		
	Toplam	372	2,43	2,10	,00	12,00		
Erteleyici	3-8	52	2,08	1,74	,00	7,00	0,24	0,868
	9-15	139	1,99	2,19	,00	10,00		
	16-21	124	1,85	1,83	,00	9,00		
	21 üzeri	57	1,84	2,02	,00	8,00		
	Toplam	372	1,93	1,98	,00	10,00		
Panik	3-8	52	2,17	1,88	,00	7,00	1,14	0,333
	9-15	139	1,91	2,14	,00	10,00		
	16-21	124	1,65	1,82	,00	9,00		
	21 üzeri	57	2,11	2,17	,00	10,00		
	Toplam	372	1,89	2,01	,00	10,00		

Tablo 14 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin hakemlik yılı değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmadığı görülmektedir($p>0,05$).

Tablo 15. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin medeni durum değişkenine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stillerinin karşılaştırılması

	Medeni Durum	n	Ortalama	St. Sapma	T test	P
Karar vermede öz saygı	Evli	285	10,7053	1,42320	0,35	0,726
	Bekar	87	10,6437	1,47046		
Dikkatli	Evli	285	10,0877	1,89960	-0,86	0,388
	Bekar	87	10,2874	1,83574		
Kaçınan	Evli	285	2,5018	2,16018	1,23	0,217
	Bekar	87	2,1839	1,87101		
Erteleyici	Evli	285	1,9614	2,03194	0,55	0,583
	Bekar	87	1,8276	1,82494		
Panik	Evli	285	1,8947	2,02349	0,08	0,932
	Bekar	87	1,8736	1,97546		

Tablo 15 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin medeni durum değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir($p>0,05$).

Tablo 16. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin eğitim düzeyi değişkenine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stillerinin karşılaştırılması

	Eğitim Düzeyi	n	Ortalama	St. Sapma	Min.	Maks.	F/LSD	P
Karar vermede öz saygı	Lise(1)	40	10,55	1,09	7,00	12,00	5,27*	0,006
	Lisans(2)	252	10,70	1,50	5,00	12,00		
	Lisansüstü(3)	80	11,14	1,28	6,00	12,00		
	Toplam	372	10,69	1,43	5,00	12,00		
Dikkatli	Lise(1)	40	10,10	1,63	6,00	12,00	0,75	0,473
	Lisans(2)	252	10,07	1,97	2,00	12,00		
	Lisansüstü(3)	80	10,36	1,72	5,00	12,00		
	Toplam	372	10,13	1,88	2,00	12,00		
Kaçıngan	Lise(1)	40	2,60	2,33	,00	8,00	0,49	0,611
	Lisans(2)	252	2,46	2,00	,00	10,00		
	Lisansüstü(3)	80	2,24	2,28	,00	12,00		
	Toplam	372	2,43	2,10	,00	12,00		
Erteleyici	Lise(1)	40	2,03	1,95	,00	8,00	0,62	0,539
	Lisans(2)	252	1,85	1,84	,00	9,00		
	Lisansüstü(3)	80	2,13	2,40	,00	10,00		
	Toplam	372	1,93	1,98	,00	10,00		
Panik	Lise(1)	40	2,20	2,33	,00	10,00	1,13	0,332
	Lisans(2)	252	1,92	1,95	,00	10,00		
	Lisansüstü(3)	80	1,64	2,01	,00	10,00		
	Toplam	372	1,89	2,01	,00	10,00		

*p<0,05

Tablo 16 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin eğitim düzeyi değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) anlamlı bir fark bulunurken (p<0,05) karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir(p>0,05).

Tablo 16'da araştırmamıza katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin, verdikleri cevapların, eğitim düzeyi değişkenine göre değerlendirilmesi neticesinde, karar vermede öz saygıda lisansüstü eğitim alanların, lise mezunu olanlardan puanları anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça öz saygı seviyesi de yükselmektedir. Hakemlerin bu nedenle lisansüstü eğitim yapmalarının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 17. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin gelir düzeyi değişkenine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stillerinin karşılaştırılması

	Gelir Düzeyi	n	Ortalama	St. Sapma	Min.	Maks.	F	P
Karar vermede öz saygı	800-1500 TL	20	10,40	1,35	8,00	12,00	2,09	0,100
	1500-3000 TL	87	10,56	1,54	6,00	12,00		
	3001-5000 TL	203	10,66	1,45	5,00	12,00		
	5001 TL ve üzeri	62	11,08	1,21	8,00	12,00		
	Toplam	372	10,69	1,43	5,00	12,00		
Dikkatli	800-1500 TL	20	10,10	1,92	7,00	12,00	0,01	0,998
	1500-3000 TL	87	10,11	1,78	5,00	12,00		
	3001-5000 TL	203	10,15	1,96	2,00	12,00		
	5001 TL ve üzeri	62	10,11	1,81	5,00	12,00		
	Toplam	372	10,13	1,88	2,00	12,00		
Kaçınan	800-1500 TL	20	2,20	2,07	,00	7,00	0,55	0,645
	1500-3000 TL	87	2,61	2,16	,00	8,00		
	3001-5000 TL	203	2,44	2,08	,00	12,00		
	5001 TL ve üzeri	62	2,19	2,10	,00	9,00		
	Toplam	372	2,43	2,10	,00	12,00		
Erteleyici	800-1500 TL	20	2,05	2,24	,00	8,00	0,61	0,604
	1500-3000 TL	87	1,89	1,83	,00	9,00		
	3001-5000 TL	203	2,02	2,11	,00	10,00		
	5001 TL ve üzeri	62	1,65	1,67	,00	5,00		
	Toplam	372	1,93	1,98	,00	10,00		
Panik	800-1500 TL	20	2,65	1,98	,00	6,00	1,99	0,114
	1500-3000 TL	87	1,95	2,09	,00	10,00		
	3001-5000 TL	203	1,92	2,06	,00	10,00		
	5001 TL ve üzeri	62	1,45	1,67	,00	6,00		
	Toplam	372	1,89	2,01	,00	10,00		

Tablo 17 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin gelir düzeyi değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir($p>0,05$).

Tablo 18. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin herhangi bir spor dalıyla uğraşma değişkenine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stillerinin karşılaştırılması

	Spor Dalı	n	Ortalama	St. Sapma	T test	P
Karar vermede öz saygı	Evet	335	10,6716	1,44757	-0,77	0,437
	Hayır	37	10,8649	1,29448		
Dikkatli	Evet	335	10,1224	1,86681	-0,37	0,712
	Hayır	37	10,2432	2,06028		
Kaçınan	Evet	335	2,4149	2,07012	-0,34	0,730
	Hayır	37	2,5405	2,36402		
Erteleyici	Evet	335	1,9104	1,98596	-0,57	0,556
	Hayır	37	2,1081	1,98304		
Panik	Evet	335	1,8776	2,00298	-0,35	0,726
	Hayır	37	2,0000	2,09497		

Tablo 18 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin herhangi bir spor dalıyla uğraşma değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark oluşmadığı görülmektedir($p>0,05$).

Tablo 19. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaşadıkları yerleşim yeri değişkenine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stillerinin karşılaştırılması

	Yerleşim Yeri	n	Ortalama	St. Sapma	Min.	Maks.	F	P
Karar vermede öz saygı	Büyükşehir	256	10,68	1,48	5,00	12,00	0,31	0,731
	Şehir	79	10,78	1,25	7,00	12,00		
	İlçe	37	10,57	1,52	5,00	12,00		
	Toplam	372	10,69	1,43	5,00	12,00		
Dikkatli	Büyükşehir	256	10,08	1,96	2,00	12,00	0,67	0,510
	Şehir	79	10,16	1,64	6,00	12,00		
	İlçe	37	10,46	1,86	7,00	12,00		
	Toplam	372	10,13	1,88	2,00	12,00		
Kaçıngan	Büyükşehir	256	2,38	2,09	,00	12,00	0,24	0,786
	Şehir	79	2,51	2,19	,00	8,00		
	İlçe	37	2,59	1,99	,00	8,00		
	Toplam	372	2,43	2,10	,00	12,00		
Erteleyici	Büyükşehir	256	1,86	1,90	,00	10,00	0,55	0,577
	Şehir	79	2,03	2,29	,00	9,00		
	İlçe	37	2,19	1,85	,00	7,00		
	Toplam	372	1,93	1,98	,00	10,00		
Panik	Büyükşehir	256	1,86	2,02	,00	10,00	0,73	0,482
	Şehir	79	2,10	2,16	,00	10,00		
	İlçe	37	1,65	1,60	,00	5,00		
	Toplam	372	1,89	2,01	,00	10,00		

Tablo 19 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaşadıkları yerleşim yeri değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir($p>0,05$).

Tablo 20. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin meslek değişkenine göre karar vermede öz saygı ve karar verme stillerinin karşılaştırılması

	Meslek	n	Ortalama	St. Sapma	T test	P
Karar vermede öz saygı	İşçi-Memur	205	10,6537	1,46597	-0,55	0,580
	Diğer	167	10,7365	1,39363		
Dikkatli	İşçi-Memur	205	10,1073	1,88341	-0,30	0,759
	Diğer	167	10,1677	1,89054		
Kaçınan	İşçi-Memur	205	2,3854	1,98839	-0,42	0,669
	Diğer	167	2,4790	2,23024		
Erteleyici	İşçi-Memur	205	1,9268	2,00233	-0,03	0,972
	Diğer	167	1,9341	1,96701		
Panik	İşçi-Memur	205	1,8244	1,98484	-0,69	0,488
	Diğer	167	1,9701	2,04299		

Tablo 20 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin meslek değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı görülmektedir($p>0,05$).

5. TARTIŞMA

Yapılan bu çalışmada araştırma örneklemini oluşturan hakemlerin, karar vermede özsaygı ve karar verme stillerinin; cinsiyete, yaş gruplarına, hakemlik seviyesine, hakemlik yılına, medeni durumlarına, eğitim düzeylerine, gelir düzeyine, herhangi bir spor dalıyla uğraşmasına, yaşadıkları yerleşim yerine ve mesleklerine, göre farklılaşma gösterip göstermediği ile ilgili bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Tablo 1’de cinsiyet değişkenine göre, anketimize katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin dağılımlarına bakıldığında, %26,9 kadınlardan, %73,1’i ise erkeklerden oluşmakta olduğu görülmektedir.

Tablo 2’de ankete katılan, ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaş değişkenine göre düzenlenmesi sonrasında, %14’ü 32 yaş ve aşağısı, %39,2’si 33-39 yaş arası, %46,8’i ise 40 yaş ve üzeri hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3’te düzenlenen ankete verilen cevaplar sonrasında, ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin hakemlik seviye değişkenine göre dağılımları incelendiğinde hakemlerin, %94,9’u ulusal hakemlerden, %5,1’i ise uluslararası hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 4’te ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin hakemlik yılı değişkeni verdikleri cevapları düzenlendiğinde, %14’ü 3-8 yıl arası, %37,4’ü 9-15 yıl arası, %33,3’ü 16-21 yıl arası, %15,3’ü ise 21 yıl ve üzerinde hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 5’te anketimize katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin medeni durum değişkenine göre, dağılımlarına bakıldığında %76,6’sı evli, %23,4’ü ise bekar hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 6’da eğitim durumu değişkeni dağılımlarına bakıldığında ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinden anketimize katılanların, %10,7’si lise mezunu, %67,8’i lisans mezunu, %21,5’i ise lisansüstü mezunu hakemlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 7’de ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin aylık gelir durumu değişkenine göre, verilen cevapların dağılımları düzenlendiğinde %5,4’ü 800-1500 TL arası, %23,4’ü 1501-3000 TL arası, %54,5’i 3001-5000 TL arası, %16,7’si ise 5001 TL ve üzerinde aylık kazanç elde etmiş oldukları görülmektedir.

Tablo 8’de herhangi bir spor dalıyla uğraşma değişkenine göre, ulusal ve

uluslararası voleybol hakemlerinin spor yapma durumlarına bakıldığında spor yapanlar çalışmanın %90'lık kısmını oluştururken yapmayanlar ise %10'luk kısmını oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 9'da anketimize katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaşadıkları yerleşim yeri değişkenine göre, verdikleri cevaplar sonrasında hakemlerin %68,8'i büyükşehirlerde %21,2'si şehirlerde, %10'u ilçelerde yaşamlarını sürdüren hakemlerden oluşmakta olduğu görülmüştür.

Tablo 10'da düzenlenen ankete verilen cevaplar sonucu, ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin meslek durumlarına değişkenine göre, %55,1'i işçi ve memurlardan %44,9'luk kısmı ise diğer meslek gruplarında çalışan hakemlerden oluştuğu tespit edilmiştir.

Tablo.11 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin cinsiyet değişkenine göre, verdikleri cevaplar incelendiğinde karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır($p>0,05$).

Avşaroğlu (2007), Certel ve arkadaşları (2013a), Çetin (2009), Kaşık (2009), Kelecek ve arkadaşları (2015), Tatlıoğlu (2014), Ulaş ve arkadaşları (2015), Vural (2013) yaptıkları çalışmalarda araştırmamızı destekler şekilde karar vermede öz saygının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır($p>0,05$).

Kıratlı E. (2015) tenis hakemlerinin karar verme stilleri ile ilgili yaptığı çalışmada tenis hakemlerinin karar vermede öz saygılarının cinsiyet değişkenine göre farklılaştığını bulmuştur. Araştırma sonucuna göre erkeklerin karar vermede öz saygı düzeyleri kadınların karar vermede öz saygılarından daha yüksek bulunmuştur($p<0,05$).

Deryahanoğlu (2014) kick boks hakemlerine yönelik yaptığı çalışmada karar verme ölçeği alt boyutlarında dikkatli karar verme değişkeni açısından erkeklerin dikkatli karar verme düzeyleri kadınlara oranda daha yüksek olduğu bulgulanmıştır($p<0,05$).

Dere Çiftçi (2015), Özcan Candangil ve Ceyhan (2006), Ramanigopal (2008), Taşgit (2012) yaptıkları araştırmalarda erkeklerin karar vermede öz saygı düzeyleri kadınların karar vermede öz saygılarından daha yüksek bulunmuştur($p<0,05$).

Certel ve arkadaşları (2013b) ise yaptıkları araştırmada kadınların karar vermede öz saygılarını erkeklerin öz saygısından farklı bulmuştur($p<0,05$).

Alver (2003), Avşaroğlu (2007), Çetin (2009), Eraslan (2015), Kıratlı (2015), Tekin ve arkadaşları (2009), Vural (2013), Ülker (2017) yaptıkları araştırmalarda araştırmamızı destekler şekilde karara verme stillerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur($p>0,05$).

Tablo.12 incelendiğinde yaş grupları değişkenine göre cevaplar incelendiğinde (tablo.12), ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin, karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır($p>0,05$).

Şenol ve arkadaşları (2012), Vural (2013) karar vermede öz saygının araştırmamızı destekler şekilde yaptıkları çalışmalarda yaş değişkenine göre herhangi bir farklılaşmayı tespit etmemişlerdir($p>0,05$).

Kıratlı E. (2015) ise tenis hakemlerinin karar verme stilleri ile ilgili yaptığı çalışmada, tenis hakemlerinin yaş değişkenine göre karar vermede öz saygılarının farklılaşmasının 28-37 yaş aralığı ile 38-47 yaş aralığında olan tenis hakemlerinin arasında olduğunu tespit etmiştir($p<0,05$).

Uzunoglu (2008) futbol hakemlerinin karar verme stilleri alt boyutlarından kaçınan karar verme stili ile ilgili yaptığı çalışmada yaş değişkeni açısından farklılaştığını tespit etmiştir($p<0,05$). Futbol hakemlerinden 18-25 yaş arası hakemlerin kaçınan karar verme puanları 26-30 ve 36-40 yaş arası hakemlerin kaçınan karar verme puanlarından daha yüksek olduğunu; diğer karar verme stilleri ise yaş değişkenine göre farklılaşmadığını bulmuştur($p>0,05$).

Kıratlı E. (2015) tenis hakemleri ile ilgili yaptığı çalışmada karar verme stilleri alt boyutlarından kaçınan karar verme stili ve panik karar verme stiline, yaş değişkeni açısından farklılaştığını tespit etmiştir($p<0,05$). Buna göre yaşları 18-27 yaş aralığında olan tenis hakemleri ile 38-47 yaş aralığında olan tenis hakemlerinin kaçınan karar verme stili puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu bulmuştur($p<0,05$). Aynı çalışmada 18-27 yaş ve 28-37 yaş aralığındaki tenis hakemlerinin 48 ve üzeri olan tenis hakemlerinin panik karar verme stili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuştur($p<0,05$).

Alver (2003), Vural (2013) Ülker (2017) yaş gruplarına göre karar verme stillerinin yaptıkları araştırmalarda araştırmamızı destekler şekilde farklılaşmadığını tespit etmişlerdir($p>0,05$).

Demir (2018) futbol hakemlerine yönelik yaptığı çalışmada karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında ortalama puanlar ve bu puanların istatistiksel olarak karşılaştırılmasında hakemlerin yaş grupları değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmediği görülmektedir($p>0,05$).

Tablo.13 incelendiğinde anketimize katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin, hakemlik seviyesi değişkenine göre verdikleri cevaplar sonucunda karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir($p>0,05$).

Kıratlı E. (2015) araştırmamızı destekler şekilde yaptığı araştırmada tenis hakemlerinin karar vermede öz saygılarının hakemlik kategorisi değişkenine göre farklılaşmadığını bulgulamıştır($p>0,05$).

Deryahanoğlu (2014) kick boks hakemlerine yönelik yaptığı çalışmada araştırmamızdan farklı olarak hakemlerinin klasmanlarına göre karar vermede öz saygı düzeylerinin araştırıldığında aday hakemlerin milli hakemlere oranla karar vermede öz saygı düzeylerinin daha düşük olduğunu tespit etmiştir($p<0,05$).

Kıratlı E. (2015) araştırmasına katılan tenis hakemlerinin karar verme stilleri alt boyutlarından kaçınan karar verme stili ile hakemlik kategorisi değişkeni açısından farklılaştığını tespit etmiştir($p<0,05$). Diğer karar verme stilleri ile hakemlik kategorisi değişkeni arasında ise anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır($p>0,05$).

Uzunoğlu (2008) yapmış olduğu Türk futbol hakemlerinin karar verme stillerine yönelik çalışmada hakem klasmanlarında kaçınan karar verme puan ortalamaları karşılaştırıldığında klasmanlar arasında anlamlı bir farklılık bulmuştur($p<0,05$).

Tablo.14 incelendiğinde hakemlik yılı değişkenine göre verilen cevaplar neticesinde, karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında ulusal ve uluslararası voleybol hakemler için istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır($p>0,05$).

Kıratlı (2015) araştırmasına katılan tenis hakemlerinin karar vermede öz saygılarının araştırmamızı destekler şekilde hakemlik yılı değişkenine göre farklılaşmadığını tespit etmiştir($p>0,05$).

Kıratlı (2015) tenis hakemlerinin karar verme stillerine göre de yine araştırmamızdaki gibi hakemlik yılı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığını tespit etmiştir($p>0,05$).

Demir (2018) yaptığı çalışmaya katılan futbol hakemlerine yönelik hakemlik yılı değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında ortalama puanlar ve bu puanların karşılaştırılması sonucunda çalışmamızı destekler şekilde anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı görülmektedir($p>0,05$).

Tablo.15 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin, verdikleri cevaplar medeni durum değişkenine göre, karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir($p>0,05$).

Deryahanoğlu (2014) yaptığımız çalışmadan farklı olarak, kick boks hakemlerine yönelik yaptığı çalışmada medeni durumları göz önüne alındığında hakemlerin karar verme öz saygı düzeyi, kaçınan karar verme ve mesleki yeterlilik düzeylerine bakıldığında anlamlı farklılık olduğu bulgulanmıştır($p<0,05$). Bekar hakemlerin karar verme öz saygı düzeyin evli hakemlere oranla daha düşük olduğu tespit edilmiştir($p<0,05$).

Uzunoğlu (2008) futbol hakemlerine yönelik yapmış olduğu çalışmada bekar hakemlerin karar verme öz saygı puan ortalamalarının düşük düzeyde olduğunu bulgulanmıştır($p<0,05$).

Gacar (2011) beden eğitimi ve spor öğretmenlerine yönelik yapmış olduğu çalışmada karar verme stillerinin medeni durum değişkenine göre göz önüne alındığında bekâr öğretim elemanlarının kaçınan yaklaşım düzeyinin evli öğretim elemanlarına oranla daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Yapılan çalışmada iki grup arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır($p<0,05$). Gacar (2011) beden eğitimi ve spor öğretmenlerine yönelik bu çalışmada karar vermede öz saygı ve karar verme stilleri ölçek puanlarının medeni durum değişkenlerine göre araştırmamızı destekler biçimde anlamlı olmadığını bulgulanmışlardır($p<0,05$).

Dinç (2013) hakemlere yönelik yapmış olduğu çalışmada ve Koparan ve ark. (2011) tarafından beden eğitimi öğretmenlerine yönelik yapmış oldukları çalışmada araştırmamızı destekler şekilde karar verme stillerinin medeni durum değişkenine göre mesleki yeterlilik açısından anlamlı olmadığını bulgulanmışlardır($p>0,05$).

Tablo.16 incelendiğinde anketimize katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin verdikleri cevapların eğitim düzeyi değişkenine göre, karar vermede öz saygıda (kendine güven) anlamlı bir fark bulunurken ($p<0,05$) karar verme stilleri

arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır($p>0,05$).

Eğitim düzeyine göre karar vermede öz saygıda lisansüstü eğitim alanların lise mezunu olanlardan puanları anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür(tablo.16).

Eğitim seviyesi arttıkça öz saygı seviyesinin yükseldiğini söyleyebiliriz. Hakemlerin bu nedenle lisansüstü eğitim yapmalarının karar vermede kendine güven aşamasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Izgar ve Yılmaz (2007) araştırmamızı destekler şekilde karar vermede öz saygının eğitim durumuna göre farklılaştığını tespit etmişlerdir. Buna göre eğitim düzeyi yüksek olan okul yöneticilerinin karar vermede öz saygıları da yüksek bulunmuştur($p<0,05$).

Kıratlı (2015) araştırmamızdan farklı olarak tenis hakemlerine yönelik yaptığı araştırmada tenis hakemlerinin karar vermede öz saygılarının eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmadığını tespit etmiştir($p>0,05$).

Vural(2013) spor yöneticileri ile yaptıkları çalışmada; Uzunoğlu (2008) ise futbol hakemleri ile yaptığı çalışmada karar vermede öz saygılarının eğitim düzeyi değişkenine göre araştırmamızın aksine bir farklılaşma tespit etmemiştir($p>0,05$).

Kıratlı (2015) araştırmamızdan farklı olarak tenis hakemlerine yönelik yaptığı araştırmada karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme stiline eğitim durumu değişkeni açısından farklılaştığını tespit etmiştir($p<0,05$). Yapılan çalışmada eğitim durumu lisans ve lise mezunu olan tenis hakemlerinin dikkatli karar verme stili puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur($p<0,05$). Diğer karar verme stilleri ile eğitim durumu değişkeni arasında ise anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır($p>0,05$).

Izgar ve Yılmaz (2007) karar verme stillerinin alt boyutlarından eğitim durumu değişkenine göre kaçınan ve panik karar verme stillerinin farklılaştığı sonucunu bulmuşlardır. Buna göre eğitim düzeyi düşük olan okul yöneticileri kaçınan ve panik karar verme stillerini daha fazla kullandıkları tespit etmişlerdir($p<0,05$).

Vural (2013) araştırmamızı destekler şekilde karar verme stillerinin eğitim durumu değişkenine göre farklılaşmadığını bulmuşlardır($p>0,05$).

Uzunoğlu (2008) futbol hakemlerine yönelik yapmış olduğu çalışmada lise mezunu futbol hakemlerinin, üniversite ve yüksek lisans mezunlarına göre daha yüksek düzeyde kaçınan karar verme stilini kullandıklarını tespit etmişlerdir($p<0,05$). Diğer

karar verme stillerinin eğitim durumu değişkenine göre farklılaşmadığını bulmuştur($p>0,05$).

Gacar (2011) eğitim düzeyi değişkenine göre beden eğitimi ve spor alanındaki öğretim elemanlarının, karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme stili, kaçınan karar verme stili, erteleyici karar verme stili, panik karar verme stili puan ortalamalarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilmiştir($p>0,05$)

Tablo.17 incelendiğinde ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin gelir düzeyi değişkenine göre verdikleri cevapların neticesinde, karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir($p>0,05$).

Uzunoğlu (2008) araştırmamızın sonucundan farklı olarak, futbol hakemlerine yönelik yapmış olduğu çalışmada gelir düzeyleri ile özsaygı puanları ortalamaları karşılaştırıldığında, sadece geliri 600 ve altı hakemlerle, geliri 1501-2000 olan hakemler arasında anlamlı bir farklılık tespit etmiştir($p<0,05$). Hakemlerin gelir düzeyi yükseldikçe karar verirken kendinden daha emin bir tutum sergiledikleri söylenebilir tespitinde bulunmuştur. Uzunoğlu (2008) yine bu çalışmada futbol hakemlerinin karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli ve kaçınan puanları kıyaslandığında; geliri 600 ve altı olan hakemlerin, geliri 601-1000, 1001-1500 ve 1501-2000 olan hakemlere göre daha dikkatli olmalarına rağmen, karar verme aşamasına geldiklerinde sorumluluk almaktan kaçınıp, insiyatifi başkalarına bırakma eğiliminde oldukları söylenebilir. Bununla birlikte araştırmamızı destekler şekilde erteleyici ve panik puan ortalamaları ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir($p>0,05$).

Tablo.18 incelendiğinde herhangi bir spor dalıyla uğraşma değişkenine göre, ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin verdikleri cevaplar incelendiğinde karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka ulaşılmamıştır($p>0,05$).

Uzunoğlu (2008) araştırmamızı destekler biçimde futbol hakemlerinin futbol oynayıp oynamamalarına göre, karar vermede özsaygı boyutunda ve karar verme stilleri alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olmadığını tespit etmiştir($p>0,05$).

Kıratlı E. (2015) tenis hakemlerine yönelik yaptığı araştırmada tenis hakemlerinin karar vermede öz saygılarının tenis oynama durumu değişkenine göre

farklılaşmadığını tespit etmiştir($p>0,05$).

Vural (2013) karar vermede öz saygının spor yapma durumuna göre farklılaşmadığını bulmuştur($p>0,05$).

Kıratlı (2015) tenis hakemlerine yönelik yaptığı araştırmada yaptığımız araştırmayı destekler şekilde tenis hakemlerinin karar verme stilleri alt boyutlarının tenis oynama durumu değişkenine göre farklılaşmadığı bulunmuştur($p>0,05$).

Uzunoğlu (2008) futbol hakemlerine yönelik yaptığı araştırmasında karar verme stillerinin futbol oynayıp oynamama durumlarına göre araştırmamızı destekler şekilde farklılaşmadığını tespit etmiştir($p>0,05$). Yine yaptıkları araştırmalarda Eraslan (2015), Vural (2013) ve Taşgit (2012) karar verme stilleri alt boyutlarının spor yapıp yapmama değişkenine göre farklılaşmadığını bulgulamışlardır($p>0,05$).

Tablo.19 incelendiğinde karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında, ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin yaşadıkları yerleşim yeri değişkenine göre verdikleri cevaplar sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır($p>0,05$).

Gacar (2011) öğretim elemanlarına yönelik yaptığı çalışmada görev yaptıkları üniversitenin bulunduğu yerleşim yeri değişkenine göre, karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri ölçeği puanlarına ilişkin varyans analizi sonuçları incelendiğinde, karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme stili, kaçınan karar verme stili, erteleyici karar verme stili ve panik karar verme stili puan ortalamalarında araştırmamızı destekler şekilde anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı saptanmıştır($p>0,05$).

Tablo.20 incelendiğinde ankete katılan ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin meslek değişkenine göre cevaplarının neticesinde karar vermede öz saygıda (kendine güven) ve karar verme stilleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farka ulaşılmamıştır.($p>0,05$).

Uzunoğlu (2008) araştırmamızın sonucundan farklı olarak futbol hakemlerine yönelik yaptığı çalışmada karar vermede özsaygı bakımından meslek gruplarına göre; işçi hakemler ile serbest meslek, memur, öğretmen ve diğer meslek mensupları hakemler arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir($p<0,05$).

Deryahanoğlu (2014) kick boks hakemlerine yönelik yaptığı çalışmada kick boks hakemlerinin medeni durumlarına göre hakemlerin karar verme öz saygı düzeyi,

kaçınan karar verme ve mesleki yeterlilik düzeylerine bakıldığında araştırmamızdan farklı olarak anlamlı farklılık olduğu bulgulanmıştır($p<0,05$). OPanik karar verme ve atılganlık düzeyi açısından ise araştırmamızı destekler şekilde herhangi bir anlamlılık olmadığı bulgulanmıştır($p<0,05$). Yapılan çalışmada medeni durum değişkeni göz önüne alındığında bekar hakemlerin karar verme öz saygı düzeyinin evli hakemlere oranla daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada ulusal ve uluslararası 372 voleybol hakemi üzerinde uygulanan Melbourne Karar Verme Ölçeği (MKVÖ) anketi sonucunda bazı değişkenlere göre sonuçlar elde edilmiştir. Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin cinsiyet, yaş, hakemlik seviyesi, hakemlik yılı, medeni durum, gelir düzeyi, herhangi bir spor dalıyla uğraşma, yaşadıkları yerleşim yeri ve yaptıkları mesleklerinin değişkenlerine göre, karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri ölçeği puanlarına ilişkin varyans analizi sonuçları incelendiğinde, karar vermede öz saygı (I. kısım) ve karar verme stilleri alt boyutlarından dikkatli karar verme stili, kaçınan karar verme stili, erteleyici karar verme stili ve panik karar verme stili puan ortalamalarında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı saptanmıştır($p>0,05$).

Ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin eğitim düzeyi değişkenine göre karar vermede öz saygıda (kendine güven) anlamlı bir fark tespit edilmiştir($p<0,05$). Bununla beraber karar verme stilleri arasında, ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinin eğitimi düzeyi değişkenine göre ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır($p>0,05$).

Elde edilen bu veriler sonucunda ulusal ve uluslararası voleybol hakemlerinde eğitim düzeyi değişkenine göre, karar vermede öz saygıda lisansüstü eğitim alanların lise mezunu olanlardan puanları anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmamız neticesinde eğitim seviyesi arttıkça karar vermede öz saygı seviyesinin de yükseldiğinin sonucuna varılmıştır. Varılan sonuca göre, anketimizdeki maddeler ışığında, lisansüstü mezunu hakemlerin karar verirken karar verme yeteneğine güveni yüksektir. Hakem kendini başarılı, vereceği kararlar için cesaretli ve hiçbir hakem arkadaşından daha aşağı pozisyonda düşünmemektedir. Verdiği kararların iyi sonuçlanacağını düşünmekte ve kararlarının doğruluğuna güvenmektedir. Kendini bu düşüncelerle maça hazırlayan hakem başarılı olmaya hazır bir biçimde maçı yönetecektir. Bu sebeptendir ki hakemlerin lisansüstü eğitim yapmalarının hakemliklerinin gelişimleri için daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yapılan araştırmanın sonucuna göre öneri olarak hakemlik yapan kişilerde yüksek lisans öğreniminin yapılmış olması Türkiye Voleybol Federasyonu tarafından teşvik edilmeli ve desteklenmelidir. Sadece oyun kuralları bilgisinin yönetilecek maçlarda başarılı olmaya yeterli olmayacağı düşünülmektedir. Hakemlerin yönetim,

insan ilişkileri ve liderlik yönünden alacakları eğitim maçlardaki gösterecekleri başarıyı direkt olarak etkileyecektir. Bu sebeptir ki eğitim bölümlerinden bu alanlara yönelik olarak yapılacak yüksek lisans eğitimi mutlaka hakemler üzerinde olumlu etkiler oluşturacaktır. Buda maçlarda hata oranını aza indirecek, yapılan hatalarında sadece insan hatası olarak görülmesini sağlayacaktır.

TVF Merkez Hakem ve Gözlemciler Kurulu'nun öncelikleri arasında, lisansüstü eğitim yapmaları için hakemlere yönelik teşvik edici ve yönlendirici kararlar alınması yer almalıdır. Üniversitelerle yapılacak olan anlaşmalar sonucunda hakemlerin lisansüstü eğitim yapmalarının önü açılmalı ve kolaylaştırılmalıdır. Merkez Hakem ve Gözlemciler Kurulu böylelikle voleybol hakemlerinin eğitim düzeyini yukarı çekmeyi kendisine amaç edinmelidir. Teşvik amaçlı olarak da lisansüstü eğitimini tamamlayan hakemlere klasman ilerlemede kolaylık sağlamak, hakemleri yüksek lisans ve yukarı eğitim için motive edici bir amaç oluşturabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alver B. Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanların empatik becerileri, karar stratejileri ve psikolojik belirtileri arasındaki ilişkiler. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, Doktora Tezi, 2003; 141-153
- Avşaroğlu S. Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Doktora Tezi, 2007; 46-106.
- Bar-Eli M, Raab M. Judgment and decision making in sport and exercise: rediscovery and new visions. *Psychology of Sport and Exercise* 2006;7:519.
- Bengü M. 2013-2016 Voleybol, Adam Yayıncılık ve Matbaacılık A.S. Ankara. 2016; 1-4.
- Bursalıoğlu Z. Eğitim yönetiminde teori ve uygulama. Ankara: Pegem Yayınları. 2005; 80.
- Cengiz R ve Pulur A. Hakemlerin fair play olaylarına bakış açıları. Celal Bayar Üniversitesi Spor Felsefesi ve Sosyal bilimleri Sempozyumu, Manisa, Özet Kitapçığı, 2004; 17-20.
- Certel Z, Bahadır Z, Tiryaki Sönmez G. Investigation of empathy and self-esteem in decision making and decision making styles among those who played team sports. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi* 2013a;7(1):16-27.
- Certel Z, Aksoy D, Çalışkan E, Yerlisu Lapa T, Özçelik MA, Çelik G. Research on self-esteem in decision making and decision making styles in taekwondo athletes. *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2013b;93.
- Çetin MÇ. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin karar verme stilleri sosyal beceri düzeyleri ve stresle başa çıkma biçimlerinin bazı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Doktora Tezi, 2009; 129-131
- Çoban A E, Hamamcı Z. Kontrol odakları farklı ergenlerin karar stratejileri açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 2006;14(2):393-402.
- Demir BM. Futbol hakemlerinin karar verme stilleri ile kişilik özellikleri yaratıcılık ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Kayseri, Doktora Tezi, 2018; 47-56
- Deniz ME. Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerinin ta-baskın ben durumları ve bazı özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Doktora Tezi, 2002; 45-50

- Deniz ME. Üniversite öğrencilerinin karar vermede öz saygı, karar verme stilleri ve problem çözme yöntemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine bir araştırma. Eğitim Araştırmaları Dergisi 2004;4(15):25-35.
- Dere ÇH. Do adolescents self-esteem levels affect their decision making behaviors? The study of the relation between decision making behaviors and self-esteem levels of 7th and 8th grade adolescents. International Journal of Recent Scientific Research 2015;6(5):4005-4018.
- Deryahanoğlu G. Kick boks hakemlerinin karar verme ve atılganlık düzeylerinin algılanan mesleki yeterlilik üzerine etkisinin incelenmesi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, Yüksek Lisans Tezi, 2014; 44-55
- Dinç A. Futbol hakemlerinin klasmanlarına göre mesleki yeterliliklerinin değerlendirilmesi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, Yüksek Lisans Tezi, 2013; 41-50
- Durna E. Türkiye’de Futbol ve Hakem. İstanbul: Yıldızlar Matbaacılık. 1997; 18-29.
- Ekmekçi R. İyi Bir Hakemin Özellikleri. Pamukkale Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi 2011;2(1):1-5.
- Eraslan M. Üniversite spor bölümü öğrencilerinin atılganlık ve karar verme stillerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2015;4(1):214-223.
- Esvoleybol. Voleybol ve tarihi gelişimi. <http://esvoleybol.com> 2016. Erişim tarihi: 05.09.2016
- FIVB. Hakemlik Rehberi ve Talimatları. 2018; 2-3
- Fröhner B. Voleybol Oyun Kuramı ve Alıştırmaları, Bağırhan Yayinevi, Ankara. 1999; 10-14.
- Gacar A. Türkiye ‘deki beden eğitim ve spor öğretim elemanlarının karar verme ve atılganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ, Doktora Tezi, 2011; 90-124
- Gigerenzer G, and Selten R. Bounded rationality the adaptive toolbox. Cambridge Massachusetts The MIT Pres. 2001;19-21.
- Güçray SS, Ergenlerde karar verme davranışlarının öz-saygı ve problem çözme becerileri algısı ile ilişkisi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2001;8(8):106-121.
- Harris R. Introduction to decision making Colifornia: Vanguard University of Southern. <http://www.virtualsalt.com/crebook5.htm>. Erişim tarihi: 20.11.2014

- Izgar H, Yılmaz E. Pio ve yibo'nda görev yapan okul yöneticilerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stilleri arasındaki ilişki. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2007; 341-351.
- Johnson JG. Cognitive modeling of decision making. Sports Psychology of Sport and Exercise 2006;7:631-652.
- Kaşık ZD, Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, Yüksek Lisans Tezi, 2009; 64-65
- Kayışoğlu B ve Müniroğlu S. Ankara bölgesindeki futbol hakemlerinin fiziksel özelliklerinin klasmanlara göre karşılaştırılması. Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi 1999;4:37.
- Kelecek S, Altıntaş A, Aşçı FH. Sporcuların karar verme stillerinin belirlenmesi. Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2015;8(1):21-27.
- Koparan, Ş. ve Öztürk F, K. Beden eğitimi öğretmenlerinin öz yeterlik ve beden eğitimi öğretmeni yeterliliğinin incelenmesi. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri Kongresi, Van, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı 2011;52-61.
- Kıratlı E. Tenis hakemlerinin karar verme stilleri ve empatik eğitim düzeylerinin karşılaştırılması olarak değerlendirilmesi Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Doktora Tezi, 2015; 60-81
- Koçel T. İşletme yöneticiliği. İstanbul: Beta Basım. 2001; 113.
- Köksal A, İşmen-Gazioğlu A.E. Ergenlerde duygusal zeka ile karar verme stratejileri arasındaki ilişki. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi 2007;7(1):133-146.
- Kuzgun Y. Karar stratejileri ölçeği: geliştirilmesi ve standardizasyonu, VII. ulusal psikoloji kongresi bilimsel çalışmaları. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. 1992; 161-170.
- Kuzgun Y. Meslek Danışmanlığı, Nobel Yayınları. Ankara. 2000; 101.
- Lidor R, Falk B, Arnon M, Cohen Y, Segal G. Measurement of talent in team handball. Journal of Strength and Conditioning Research 2005; 318-325.
- Marco CD, Hartung P, Nevman J, I and Parr P. Validity of the decisional process inventory. Journal of Vocational Behavior 2003;1-19.
- Özcan Candangil S, Ceyhan AA. Denetim odaklı farklı lise öğrencilerinin bazı kişisel özelliklerine göre karar vermede öz saygı ve stres düzeyleri. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2006;6(2):71-88.

- Ramanigopal CS. Self-esteem and decision making of school teachers. Journal of the Indian Academy of Applied Psychology 2008;34:145-150.
- Şenol S, Öztürk Can H, Pektaş İ. Decision making and problem solving skills of midwifery students in Turkey. HealthMed 2012;6(2):560-567.
- Taşgıt SM. Üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve karar verme düzeylerinin incelenmesi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman, Yüksek Lisans Tezi, 2012; 49-69
- Tatlıoğlu K. Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı düzeyleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi 2014;2(1):150-170.
- Tekin M, Özmutlu İ, Erhan SE. Özel yetenek sınavlarına katılan öğrencilerin karar verme ve düşünme stillerinin incelenmesi. Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2009;11(3):42-56.
- TVF. Aday Hakem Kursu Yönergesi 2018; 1-3.
- TVF. Vala Somalı “Voleybol’un 102 yılı <http://www.tvf.org.tr/tarihce/> Erişim tarihi: 28.02.2019
- TVF. Resmi Voleybol Oyun Kuralları 2016; 36-38.
- Ulaş AH, Epçaçan C, Koçak B. Öğretmen adaylarının karar vermede özsaygı düzeyi ve karar verme stillerinin incelenmesi. Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 2015;10(3):1031-1052.
- Uzunoğlu UÖ. Türk futbol hakemlerinin karar verme stillerinin klasmanlarına ve bazı değişkenlerine göre incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, Yüksek Lisans Tezi, 2008; 33-47
- Ülker M. Spor yapan ve yapmayan ortaöğretim öğrencilerinin kişilik özellikleri, karar verme stilleri, stresle başa çıkma stratejilerinin karşılaştırılması. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur, Yüksek Lisans Tezi, 2017; 52-83
- Vautrot M. Referee is The Part of The Game. <www.fifa.com-articles > Erişim tarihi: 17 Ağustos 2004.
- Vural M. Spor genel müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatında görev yapan spor yöneticilerinin düşünme ve karar verme stillerinin incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, Yüksek Lisans Tezi, 2013; 40-59
- Yiğit A. Lise öğrencilerinin karar verme davranışlarının bazı değişkenlere göre yordanması. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, Yüksek Lisans Tezi, 2005; 11

Yılmaz, A.S, Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı ve karar verme stillerinin benlik saygısı ve utangaçlık açısından incelenmesi. Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, Yüksek Lisans Tezi, 2011; 7-16

EKLER

EK-1

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

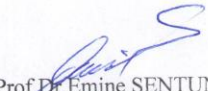
Sayı: B.30.2.ODM.0.20.08/1215-1371-1901

17 .09.2018

Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÇEBİ

Etik Kurulumuza sunmuş olduğunuz **Ulusal ve Uluslararası Voleybol Hakemlerinin Karar Verme Stillerinin İncelenmesi** başlıklı OMÜ KAEK 2017/377 Karar nolu Anket çalışması nitelikli araştırma projeniz amaç, gerekçe, yaklaşım ve yöntemle ilgili açıklamaları açısından Klinik Araştırmalar Etik Kurulu yönergesine göre incelenmiş ve etik açıdan bir sakınca olmadığına, çalışmanın süresi 6 ayı geçerse 6 aylık bildirimlerinin yapılmasına, çalışma tamamlandıktan sonra sonucunun tarafımıza en geç üç(3) ay içerisinde bildirilmesine 26.10.2017 tarihli Etik kurulumuzda oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize arz/rica ederim.

Prof. Dr. Emine ŞENTUNÇ
Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Başkan Yrd.

EK-2

Kişisel Bilgi Formu

Sayın Hakem arkadaşım

Bu anket Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda bir yüksek lisansta kullanılmak üzere Ulusal ve Uluslararası Voleybol Hakemlerinin Karar Verme Stilllerinin incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Vereceğiniz bilgiler tez dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır.

Vereceğiniz doğru ve samimi cevaplar, tezin daha güvenilir ve doğru sonuçlara ulaşılması sağlayacaktır. Teşekkür ederim.

Sezai Açıcı

Kişisel Özellikler	
1. Cinsiyetiniz? a) Kadın b) Erkek	7. Aylık ortalama geliriniz? a) 800 – 1500 TL b) 1501 – 3000 TL c) 3001 – 5000 TL d) 5001 TL ve üzeri
2. Yaşınız a) 18-25 b) 26-32 c) 33-39 d) 40 ve üzeri	8. Herhangi bir spor dalıyla uğraştınız mı? a) Evet b) Hayır
3. Hangi seviyede hakemlik yapıyorsunuz? a) Ulusal b) Uluslararası Aday c) Uluslararası	9. Cevabınız “evet” ise hangi spor dalı? a) Voleybol b) Futbol c) Basketbol d) Hentbol e) Diğer (.....)
4. Hakemlikte kaçınıcı yılınız? a) 3 – 8 yıl b) 9 – 15 yıl c) 16 – 21 yıl d) 22 ve üzeri	10. Yaşamınızı geçirdiğiniz yerleşim merkezi neresidir? a) Büyükşehir b) Şehir c) İlçe
5. Medeni durumunuz? a) Evli b) Bekar	11. Mesleğiniz nedir? a) Öğrenci b) İşçi c) Memur d) Serbest meslek e) Diğer (.....)
6. Eğitim düzeyiniz? a) Lise b) Yükseköğretim(Bölüm..... c) Yüksek lisans d) Doktora	

EK-3

MELOURNE KARAR VERME ÖLÇEĞİ I-II

Yönerge: İnsanlar karar verme aşamasında kendilerini ne derece rahat hissettikleriyle ilgili olarak farklılık gösterirler. Sizin için en uygun olan ifadeyi lütfen işaretleyiniz.

	KISIM I	Doğru	Bazen Doğru	Doğru Değil
1	Karar verme yeteneğime güvenirim.			
2	Karar verirken kendimi birçok kişiden aşağı görürüm.			
3	Kendimi karar vermede başarılı biri olarak düşünürüm.			
4	Kendimi o kadar cesaretsiz hissedirim ki, karar verme uğraşından vazgeçerim.			
5	Verdiğim kararlar iyi sonuçlanır.			
6	Diğer insanların, benim kararlarımdan ziyade, kendi kararlarının doğru olduğu konusunda beni ikna etmeleri kolaydır.			
	KISIM II	Doğru	Bazen Doğru	Doğru Değil
1	Karar verirken kendimi, sanki büyük bir zaman baskısı altındaymışım gibi hissedirim.			
2	Bütün alternatifleri göz önünde tutmayı severim.			
3	Kararları diğer kişilere bırakmayı tercih ederim.			
4	Bütün alternatiflerin dezavantajlarını ortaya çıkarmaya çalışırım.			
5	Son kararı vermeden önce, önemsiz konular üzerinde çok zaman harcarım			
6	Kararı en iyi şekilde nasıl uygulayabileceğimi enine boyuna düşünürüm.			
7	Bir kararı verdikten sonra bile kararı uygulamayı geciktiririm.			
8	Karar verirken, karar hakkında pek çok bilgi toplamaktan hoşlanırım.			
9	Karar vermekten kaçınırım.			
10	Karar vermek zorunda olduğum zaman, karar üzerinde düşünmeye başlamadan önce uzun süre beklerim.			
11	Karar verme konusunda sorumluluk üstlenmeyi sevmem.			
12	Karar vermeden önce amaçlarımı netleştirmeye çalışırım.			
13	Önemsiz, küçük olayların yolunda gitmeyebileceği olasılığı, benim aniden tercihlerimden dönüş yapmama neden olur.			
14	Bir karar benim tarafımdan veya başka biri tarafından verilecekse, ben karar vermeyi diğer kişiye bırakırım.			
15	Ne zaman zor bir kararla karşı karşıya gelsem, iyi bir çözüm yolu bulma konusunda kendimi kötümser hissedirim.			
16	Seçim yapmadan önce çok fazla dikkatli davranırım.			
17	Zorunda kalmadıkça karar vermem.			
18	Son ana kadar karar vermeyi geciktiririm.			
19	Çok daha bilgili kişilerin benim yerime karar vermelerini tercih ederim.			
20	Karar verdikten sonra, kararın doğru olduğuna kendimi inandırmak için çok zaman harcarım			
21	Karar vermeyi ertelerim.			
22	Acilen karar vermem gereken bir durumda doğru düşünemem.			

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Sezai AÇICI

Doğum Yeri: Samsun

Doğum Tarihi: 07.11.1979

Medeni Hali: Evli

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl): Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (1997-2001)

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl: Milli Eğitim Bakanlığı (2003/...)

E-posta: sezaiacici@hotmail.com